

**Görme Engelli
Öğrencisi Bulunan
Öğretmenler İçin**

**Sık
Sorulan
Sorular
Kitapçığı**

HAZİRAN 2021

Eğitimde Görme Engelliler Derneği

**Görme Engelli Öğrencisi Bulunan Öğretmenler İçin
Sık Sorulan Sorular Kitapçığı**

**Eser Adı: Görme Engelli Öğrencisi Bulunan
Öğretmenler İçin Sık Sorulan Sorular Kitapçığı**
Eser Sahibi: Eğitimde Görme Engelliler Derneği
**Hazırlayan: Eğitimde Görme Engelliler Derneği-
Eğitim Komisyonu**

**Katkıda Bulunanlar: Ayşenur Erkan, Bekir Boztaş,
Beyza Yıldırım, Çağla Kaygısuz, Demet Budak,
Hanife Kızıl, Oğuz Akkaya, Özlem Erten Yeter,
Recep Gür, Şeyma Büyükurvay**

Tasarım: Ceren Altınır, Mücahit İbrahim Öztürk

Bu kitabın yayın hakkı Eğitimde Görme Engelliler
Derneği'ne aittir ve para ile satılmaz.

Adres : Sanlıhan, Meşrutiyet Mahallesi,
Atatürk Bulvarı, No 105/605, Kat 6, Kızılay
Çankaya/ANKARA

Telefon&Belgegeçer: 0312-418-14-12

Mobil : 0535-736-90-37

E-posta : bilgi@eged.org

Web : www.eged.org

İçindekiler

KİTAPÇIĞA BAŞLARKEN	6
BİZ KİMİZ?	7
KİTAPÇIĞIN İÇERİĞİ	10
1. BÖLÜM: ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM HAKLARI KONUSUNDA YASAL DÜZENLEMELER	13
2. BÖLÜM: DERS VE SINAV DÜZENLEMELERİ	23
2.1 DERS DÜZENLEMELERİ	23
2.2 FARKLI DERSLER AÇISINDAN GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLERLE ÇALIŞILIRKEN NELERE DİKKAT EDİLMELİDİR?	29
2.3. SINAV DÜZENLEMELERİ	39
3. BÖLÜM: EĞİTİM-ÖĞRETİM SÜRECİNDE YARDIMCI ARAÇ-GEREÇ VE TEKNOLOJİ KULLANIMI	42
4. BÖLÜM: KİTAPLARA ERİŞİM YÖNTEMLERİ VE GÖRME ENGELLİLERE HİZMET VEREN KÜTÜPHANELER	56
5. BÖLÜM: BAĞIMSIZ HAREKET VE FİZİKSEL ORTAM UYARLAMALARI	63
5.1 BAĞIMSIZ HAREKET	63
5.2. FİZİKSEL ORTAM UYARLAMALARI	73
6. BÖLÜM: İLETİŞİM	77
7. BÖLÜM: PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİ	82

SON SÖZ.....92

KİTAPÇIĞA BAŞLARKEN

Saygıdeğer öğretmenler! Bu kitapçık, Eğitimde Görme Engelliler Derneği Eğitim Komisyonu tarafından görme engelli öğrencisi olan öğretmenler için hazırlanmıştır. Kitapçığın amacı; görme engelli öğrencilerin eğitim hakkından diğer öğrencilerle birlikte tam ve eşit şekilde faydalanabilmesi için öğretmenlere, bu öğrencilerin bireysel farklılıklarına, bu farklılıklardan doğabilecek ihtiyaçlarla bu ihtiyaçların giderilebilmesine yönelik yöntem, teknik ve teknolojilere dair ipuçları sağlamaktır. Kitapçığın çıkış noktası, görme engelli öğrencilerin eğitim yaşantılarına ilişkin paylaşım ağlarımız aracılığıyla derneğimize iletilen, çevremizde gözlemlediğimiz ve kendi deneyimlerimizden edindiğimiz sorulara cevap niteliğinde bir doküman hazırlamanın yararlı olacağına inanmamızdır. “Öğretmenler İçin Sık Sorulan Sorular Kitapçığı” adını verdiğimiz bu dokümanda, görme engelli öğrencinin eğitim yaşantısını konu edinen hukuki düzenlemelerden psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine, iletişime dair tavsiyelerden öğrencinin yararlanabileceği kütüphanelere, öğretmen ve

öğrencinin faydalanabileceği teknolojik imkânlardan derslerle ilgili uyarlamalara, bağımsız hareketten, fiziki mekanlarda başvurulabilecek uyarlamalara kadar birçok farklı konuyu ele aldık. Kitapçığın içeriği, yine her birimizin kişisel deneyim ve gözlemleri, mesleki birikimimiz ve ele aldığımız konuları ilgilendiren yasal dayanaklar, Özel Eğitim Yönetmeliği ve ilgili okul kademesine ilişkin yönetmelikler ile merkezi sınav dönemlerinde yayımlanan kılavuzlar çerçevesinde gelişti. Böylelikle yedi farklı bölümde, çeşitli sorular ve onlara verilen kısa cevaplar ile bunlara paralel videolarımızın bağlantılarının olduğu son bir bölümden kitapçığımız meydana geldi. Bu kitapçığın, öğrencinizin eğitime diğer öğrencilerle eşit katılımı yolunda göstermiş olduğunuz çabayı güçlendirmesini dileriz.

BİZ KİMİZ?

Bizler, birkaç görme engelli üniversite öğrencisi olarak 2009 yılında bir araya geldik ve eğitim hayatımızda karşılaştığımız sorunlara nasıl çözümler üretebileceğimizi

tartışmak için bir e-posta grubu kurmaya karar verdik. Açılan grubumuz kısa sürede yaygınlaştı, ülkemizin farklı şehirlerinde bulunan lise ve üniversite öğrencileri eposta grubumuza hızla üye olmaya başladılar. 2013 yılında ise önerdiğimiz çözüm önerilerini hayata geçirmek ve yeni projeler geliştirmek için Eğitimde Görme Engelliler Derneği'ni kurduk. Derneğimizi kuranlar görme engelli öğrenci ve öğretmenlerden oluşmaktaydı.

Derneğimiz, o günden bu yana, başta görmeyenler olmak üzere, tüm engelli bireylerin insan hak ve özgürlüklerinden bağımsız şekilde yararlandığı erişilebilir bir ülke vizyonu ile hareket etmektedir. Derneğimiz, yine başta görmeyenler olmak üzere, engelli bireylerin eğitim ve istihdam alanında karşılaştığı sorunları ortadan kaldırmak, toplumdaki engellilik algısını olumlu yönde değiştirmek, mevzuat kaynaklı sorunları gidermek, engellilere yönelik her türlü ayrımcılıkla birlikte engelliliğin istismar edilmesini önlemek için savunuculuk faaliyetleri yürütmenin yanı sıra, erişilebilir materyaller geliştirmek, teknolojiyi engelli öğrenci ve öğretmenlerin eğitim yaşantısında etkin kılacak çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Bu çabalar için engelli olan ve olmayan kişiler olarak iş birliğinde olmamız, birbirimizi tanımak ve değişimi birlikte gerçekleştirmek için önemli. Bu noktadan hareket ettiğimiz “Engelsiz Destek: Gönüllü Ağı Platformu” ile; eğitim hayatında erişilebilir olmayan noktalarda desteğe ihtiyaç duyan görme engelli bireylerle onlara destek olmak isteyen gönüllüleri bir araya getirmeyi hedefledik.

2009 yılında açılan e-posta grubumuz ise, hâlen varlığını sürdürüyor. Grubumuz kurulduğu dönemde görme engelli öğrencilerin sorunlarına yönelmiş; fakat zamanla her meslek grubundan katılımcının yer aldığı, engelli hakları özelinde engelli bireylerin eğitim süreçlerini ele alan bir yapıya bürünmüştür. Sizler de e-posta grubumuza üye olarak, ihtiyaç duyduğunuz konularda derneğimizin ve üyelerimizin görüşlerini alıp görme engelli bireylerin eğitim-öğretim hayatında yaşadığı sorunlara yönelik bilgi ve deneyim paylaşımında bulunabileceğiniz gibi ortak bir akıl belirleyerek çözüm önerileri geliştirme sürecine de dahil olabilirsiniz.

E-posta grubumuza üyelik konusunda detaylı

bilgiye derneğimize ait diğer web siteleri ve sosyal medya hesaplarına:

 <https://eged.org/node/249>

 Engelsiz Destek: Gönüllü Ağı Platformu'na
<https://www.engelsizdestek.org>

bağlantılarından ulaşabilirsiniz.

Değişim, ancak ve ancak, birlikte gerçekleşir!

KİTAPÇIĞIN İÇERİĞİ

Kitapçığın 1. bölümünde, görme engelli öğrencinin eğitim hakkından tam ve eşit bir şekilde yararlanabilmesi için yapılacak çalışmaları en özet şekliyle mevzuat çerçevesinde anlatmaya çalıştık. Ayrıca, daha detaylı bilgiye ihtiyaç duymanız halinde başvurabileceğiniz kurumların isimlerine yer verdik. Bu bölümümüz 18 sorudan oluştu. 2. bölümü üç farklı başlığa ayırdık, ilk kısımda, görme engelli öğrencilerin, derslere verimli bir şekilde katılımı için yapılması gereken düzenlemelerden, derslerde not alırken kullandığı araç gereçlere, görme engelli öğrencilere ders içeriklerinin hangi formatta

ulaştırılabileceğinden, kitapçığı yazdığımız dönemde içinden geçtiğimiz pandemi süreci ve sonrasında da artacağını öngördüğümüz uzaktan eğitim sürecinde görme engelli öğrenciler için yapılabilecek düzenlemelere, 8 soruda değindik. 2. kısımda 9 farklı ders üzerinden derslerin görme engelli öğrencileri nasıl kapsayacak hâle getirilebileceğinden söz ettik. 3. kısımda ise okulda ve merkezi olarak yapılan sınavlarda, görme engelli öğrencilerin sınava erişilebilir bir şekilde katılımının sağlanması amacıyla yapılan çalışmalara 5 soruda yer verdik. 3. bölümde, görme engelli öğrencilerin ders çalışırken hangi araç ve gereçlere ihtiyaç duyabileceğini ve teknoloji kullanımını 18 soruda derlemeye çalıştık. 4. bölümde, 5 soruda öğrencilerin basılı kitapları erişilebilir olarak hangi yöntemlerle okuyabileceğini, bunlara nasıl ulaşabileceğini ve görme engellilere hizmet veren kütüphanelerin iletişim bilgilerini derledik. 5. bölümde bağımsız hareketten ve fiziksel uyarlamalardan bahsettik. Öğrencilerin bağımsız hareket becerilerini nasıl kazandıklarını, bunları nasıl uyguladıklarını ve bu becerilerin önemini 10 soruda anlattık. Fiziksel ortam uyarlamaları konusunu ise, okul bina ve yerleşkelerinin

görme engelli öğrenciler için fiziksel olarak erişilebilir hâle getirilmesi için neler yapılabileceğini 4 soruda ele aldık. 6. bölümü iletişim konusuna ayırdık. Bu bölümde görme engelli öğrencilerle iletişim kurma ve öğrencileri akran ilişkilerinde destekleme esnasında pandemi sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiğinden bahsettiğimiz 3 soru yer aldı. Kitapçığın 7. ve son bölümünde ise psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde görme engelli öğrenci açısından önemli noktaları, aileyle iş birliğini de gözeterek paylaştık. Bu bölüm, oryantasyon çalışmalarından, engellilikle ilgili farkındalık çalışmalarına, bireyle psikolojik danışmadan, meslekî ve eğitsel rehberlik hizmetlerine, velilerle yürütülecek çalışmalardan, kişisel-sosyal alanda grup rehberlik etkinliklerine, en son olarak da pandemi sürecinde nelerin önemli olduğuna kadar geniş bir alanda bilgiler verdiğimiz 9 sorudan oluştu.

1. BÖLÜM: ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM HAKLARI KONUSUNDA YASAL DÜZENLEMELER

S1. Eğitsel değerlendirme ve tanılama nedir?

Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçlarının birlikte değerlendirilmesidir. Sınıfta tanı almamış görme engelli bir öğrenci olabilir. Öğrencinin eğitsel değerlendirme ve tanılamasının yapılması, eğitim hayatı için oldukça önemlidir. Öğrencinin eğitim ortamında, öğretim yöntem ve tekniklerinde yapılacak düzenlemelerin ve ihtiyaçlarının belirlenmesi için tanı alması gerekir. Eğitsel değerlendirme sonucuna göre öğrenci için okul bünyesinde “Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) Geliştirme Birimi” kurulur. Bu kurul, öğrencinin ihtiyaçlarını, yapılacak her türlü düzenlemeleri tespit ederek öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) hazırlar.

S2. Hangi öğrenciler eğitsel değerlendirme ve tanılama için yönlendirilmelidir?

Sınıf içinde ve dışında öğrencileri gözlemlerken, bazı öğrencilerin davranışları farklı gelebilir. Bu farklılıklardan bazıları öğrencinin görme yetersizliği olduğunun işareti olabilir. Dikkatsizlik, kitaba ve deftere yakından bakma, düşürdüğü nesnelere bulamama, el göz koordinasyonunda zayıflık, gözlerini kısarak bakma, okunaklı yazamama, heceleyerek veya yavaş okuma gibi davranışlar öğrencinin görme düzeyinde bir farklılık olduğuna işaret olabilir. Bu davranışların büyük çoğunluğunu gerçekleştiren öğrenciler için kolayca bir ön test yapılabilir. Bu testlerden en kolay uygulanabileni Snellen Testi'dir. Bu testte, farklı büyüklüklerde ve yönlerden verilmiş "E" harfleri, belli bir uzaklıktan öğrenciye sorulur. Öğrencinin verdiği cevaplar doğrultusunda öğrencide görme bozukluğu olma ihtimali saptanır. İhtimaller doğrultusunda öğrencide görme yetersizliği varsa hızlıca tespit edilerek tıbbi olarak tanılanması gerekmektedir. Bu nedenle, öğrenci velisi hemen bilgilendirilerek hastaneye yönlendirilmelidir.

Hastaneden gelecek sonuca göre, öğrenci rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirilerek eğitsel tanısı yapılmalıdır.

S3. Görme engelli öğrencinin eğitsel değerlendirmesi ve tanılması hangi kurumca yapılır?

Görme engelli öğrencinin eğitsel değerlendirme ve tanılması, görme durumunu anlamak ve ihtiyaçlarını saptayabilmek için gerekli ve önemlidir. Söz konusu iş ve işlemler, rehberlik araştırma merkezlerinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından yapılır.

S4. Eğitsel değerlendirme ve tanılama başvurusu kimler tarafından yapılır?

Bireylerin eğitsel değerlendirmesi ve tanılmasıyla ilgili ilk başvuru; okul yönetimi, veli ya da zihinsel engeli olmayan 18 yaşından büyük bireyin kendisi tarafından; resmî kurumlarda bakım ve barınma hizmetinden

yararlanan bireyler için kurumun resmî yazı ile görevlendireceği personel tarafından yapılır.

S5. Eğitsel değerlendirme ve tanılama ne zaman yapılır?

Eğitsel değerlendirme ve tanılama eğitim her tür ve kademesindeki geçişlerde yapılır. Ayrıca bireylerin eğitim performansı ve eğitim ihtiyaçları doğrultusunda veli ya da okulun yazılı talebi üzerine gerektiğinde tekrarlanabilir.

S6. Eğitsel değerlendirme ve tanılama için gerekli belgeler nelerdir?

Eğitsel değerlendirme ve tanılama için aşığıdaki belgeler istenir:

- a) Bireyin, velisinin ya da okul yönetiminin yazılı talebi,
- b) Koruyucu aile yanında kalan bireyler için yapılan başvurularda koruyucu aile belgesi,

c) Okula kayıtlı olan öğrenciler için Eğitsel Değerlendirme İstek Formu (EK-3),

ç) Birey için uygun eğitim ortamına yönlendirilmesi amaçlı başvurularda gerektiğinde Engelli Sağlık Kurulu Raporu,

d) Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında hizmet sunan kurumlarda destek eğitim hizmeti almak üzere yapılan başvurularda Engelli Sağlık Kurulu Raporu,

e) Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında hizmet sunan kurumlarda destek eğitim hizmeti alan bireylerin raporlarının yenilenmesi için yapılan başvurularda ilgili kurumca düzenlenecek Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu (EK-4)

S7. Özel yetenekli olarak bilim sanat merkezlerine aday gösterilen görme engelli öğrencilerin eğitsel değerlendirme ve tanılması nasıl yapılır?

Özel yetenekli olarak BİLSEM'e aday gösterilen görme engelli öğrencilerin eğitsel değerlendirme ve

tanılması ile ilgili iş ve işlemler diğer adaylarda olduğu gibi bakanlıkça yayımlanan kılavuzda açıklanan takvim doğrultusunda yapılır. Bu bağlamda değerlendirme uygulamaları, öğrencinin görme düzeyi dikkate alınarak rehberlik araştırma merkezlerinin tavsiyesi doğrultusunda yapılır.

S8. Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim nedir?

Engelli öğrencilerin mümkün olduğunca az sınırlandırılmış ortamlarda öğrenim görmesi esastır. Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim, engelli öğrencinin tüm derslere kendi sınıfında katılması, bu noktada ihtiyaç duyduğu erişilebilirlik uyarlamasının yapılmasıdır. Mevzuata göre, öğrenci yalnızca destek eğitim saatleri, okul saati dışında değilse sınıftan ayrılabilir.

S9. Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan aynı sınıf seviyesindeki görme engelli öğrenciler, tek bir sınıfta toplanabilir mi?

Tam zamanlı kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitim uygulaması yapılan okullarda özel eğitim ihtiyacı olan bireyler, gelişim özellikleri de dikkate alınarak sınıflara eşit sayıda ve her bir şubede 2 öğrenciyi geçmeyecek şekilde yerleştirilir. Ancak bu sayı birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan okullarda ihtiyaç doğrultusunda artırılabilir.

S10. Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) Nedir?

Öğrencinin derslerindeki performansını, tüm gelişim alanlarındaki güçlü/ zayıf yönlerini ve gereksinimlerini belirlemek, ihtiyaç duyduğu erişilebilirlik uyarlamalarına dair çerçeve çizmek amacıyla hazırlanan programdır. (Erişilebilirlik uyarlamaları hakkında detaylı bilgi için bkz. 2. bölüm)

S11. Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi nedir, kimlerden oluşur?

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için okulda BEP hazırlamak amacıyla BEP geliştirme birimi oluşturulur. BEP geliştirme birimi, okul müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında; okul psikolojik danışmanı, öğrencinin sınıf öğretmeni, öğrencinin dersini okutan alan öğretmenleri, öğrencinin velisi ve öğrenciden oluşur.

S12. Destek eğitim odası nedir?

Engelli olmayan yaşlılarıyla aynı ortamda öğrenim gören engelli öğrencilerin; sunulan eğitim hizmetlerinden en üst düzeyde yararlanmaları amacıyla, özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak oluşturulmuş eğitim ortamlarıdır.

S13. Her okulda destek eğitim odası bulunur mu?

Eğitimlerini tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sürdüren öğrencilerin eğitim gördükleri okullarda, destek eğitim odasının açılması zorunludur. Destek eğitim

odası, özel eğitim hizmetleri kurulunun önerisi üzerine açılır. Eğer okulda destek eğitim alacak öğrenci sayısı fazlaysa, birden fazla destek eğitim odası açılabilir. Burada yapılacak eğitim hizmetlerini okul yönetimi planlar.

S14. Destek eğitim odasından kimler yararlanabilir?

Destek eğitim odasında eğitim alacak öğrenciler, bu öğrencilere okutulacak dersler ile öğrencilerin alacağı haftalık ders saati BEP geliştirme biriminin kararı doğrultusunda belirlenir.

S15. Bir öğrenci destek eğitim odasında haftada kaç saat eğitim alabilir?

Öğrencinin destek eğitim odasında alacağı haftalık ders saati, haftalık toplam ders saatinin %40'ını aşamaz. Örneğin; haftada 30 saat öğrenim görüyorsa, söz konusu planlama en fazla 12 ders saati olacak şekilde uygulanır. Eğitimler okul ders saatleri içinde veya dışında, hatta ihtiyaç halinde hafta sonu da yapılabilir. Mümkünse, öncelik öğrencinin kayıtlı olduğu sınıfta o ders saatinde okutulan derse verilir.

S16. Destek eğitim odasında yapılan eğitimler birebir mi, yoksa grup halinde mi verilir?

Destek eğitim odasında, öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılır. Ancak, BEP geliştirme biriminin kararı doğrultusunda, gerektiğinde eğitim performansı aynı seviyede olan öğrencilerle birebir eğitimin yanında, en fazla 3 öğrencinin bir arada eğitim alacağı grup eğitimi de yapılabilir.

S17. Destek eğitim odasında hangi öğretmenler görev alabilir?

Destek eğitim odasında, öğrencilerin eğitim ihtiyaçları, takip ettikleri eğitim programı ve öğrencilerin kayıtlı oldukları kademe esas alınarak özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, sınıf ve diğer alan öğretmenleri, okul yönetiminin teklifi doğrultusunda il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerince görevlendirilir.

S18. Tam zamanlı kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden görme engelli öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesi nasıl yapılır?

Öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesinde, kayıtlı olduğu okul kademesinde uygulanan mevzuatın yanında şu hususlar da dikkate alınır: Tüm ölçme ve değerlendirme süreçlerinde öğrencilerin yetersizlik türü, gelişim özellikleri ve eğitim performansları doğrultusunda süre, ortam, yöntem, cihaz ve materyallerde düzenlemeler yapılır. (Yapılabilecek düzenlemeler için bkz. Bölüm2.3).

2. BÖLÜM: DERS VE SINAV DÜZENLEMELERİ

2.1 DERS DÜZENLEMELERİ

S1. Tahtada yer alan içerikler görme engelli bir öğrenciye nasıl aktarılabilir?

Tahtaya yazılan her şey, yazma anında öğretmen tarafından seslendirildiği takdirde görme engelli öğrenci de tahtayı takip edebilecek ve not alabilecektir. Bu nedenle

öğretmenin, tahtaya yazı yazdığı esnada yazdıklarını seslendirmesi, görme engelli öğrencinin dersle etkileşimi için son derece önemlidir. Bunun için, öğrencinin sınıf içinde her zaman öğretmeni rahatlıkla duyabileceği bir yere oturması sağlanmalıdır. Aynı şekilde öğrencinin fikri doğrultusunda tahtaya yazılan yazıları, öğrencinin okuyabileceği formatta veya mümkünse dijital ortamda paylaşmak da öğrenciye kolaylık sağlayan bir başka yöntem olabilir.

S2. Görsel materyaller görme engelli bir öğrenciye nasıl aktarılabilir?

Görme engelli bir öğrenci; ders anında kullanılan görsel materyallerden, öğretmen tarafından ayrıntılı bir biçimde betimlendiği takdirde yararlanabilir. Örneğin bir resim, video veya slayt ile dersin işlendiği durumlarda, o an görüntüde neler olduğunun öğrenciye aktarılması, görmeyen öğrencinin görsel içerikli bir materyalden akranlarıyla aynı anda faydalanmasını sağlayacaktır. Ayrıca öğrencinin ihtiyaç duyması hâlinde, görüntüde yer alan öğelerin betimlemelerinin yapıldığı dokümanların ders öncesinde öğrenciyle paylaşılması da öğrencinin

derse diğer öğrencilerle aynı koşullarda katılmasını sağlayacaktır. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.2).

s3. Hiç görmeyen bir öğrenci derste nasıl not alır?

Hiç görmeyen öğrenciler farklı araç gereçler kullanarak not almaktadır. Bu araç gereçler: tablet, kalem, Braille daktilo, Braille ekranlar ve dokunmatik cihazlarda bulunan ekrandan Braille girişi, ses kayıt cihazları ve dokunmatik cihazlarda bulunan ses kayıt uygulamaları olarak sayılabilir. (Detaylı bilgi için bkz. 3. bölüm.) Öğrenci az görense veya hiç görmeyense de buradaki araçlardan faydalanmak isteyebilir.

S4. Az gören öğrenciler nasıl not alırlar?

Az gören öğrenciler, derslerde not almak için kalın çizgili defterler, kalın uçlu kalemler, elektronik büyüteçler gibi farklı araç gereçlerden faydalanabilirler. (Detaylı bilgi için bkz. 3. bölüm.) Öğrenci az görense veya hiç görmeyense de buradaki araçlardan faydalanmak isteyebilir.

S5. Yazılı ders içerikleri (fotokopiler, testler, çalışma kâğıtları gibi materyaller) görme engelli öğrencilere nasıl sunulmalıdır?

Kullanılacak olan ders notu ve alıştırma gibi fotokopilerin görme engelli öğrencinin erişebileceği formatta uyarlanması gerekmektedir. Bu uyarlama da öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda değişir. Hiç görmeyen bir öğrenci için söz konusu dokümanın seslendirilmesi ya da dijital ortamda ekran okuyucularla takip edilebilir formatta (okunabilir PDF, Doc vs) olması gerekirken, az gören öğrenci için, büyük puntolu olarak hazırlanması yeterli olabilir. (Bu uyarlamaları yapabilen kütüphanelerle ilgili detaylı bilgi için bkz. 5. bölüm)

S6. Görme engelli bir öğrenci, okuldaki bilgisayar laboratuvarından nasıl yararlanabilir?

Bilgisayar laboratuvarında bulunan bir veya birkaç bilgisayara, görme engellilerin bilgisayar kullanmasını sağlayan ekran okuyucu ve ekran büyütme gibi yazılımlar kurulabilir. Böylelikle fırsat eşitliği sağlanmış olur ve görme engelli bir öğrenci de bilgisayar laboratuvarından

arkadaşlarıyla aynı düzeyde yararlanabilir. Bu konuyla ilgili detaylı bilgi için (bkz. 3. bölüm)

S7. Görme engelli öğrenciler için oluşturulmuş ders araç gereçlerine nasıl ulaşılabilir?

Her eğitim-öğretim yılı başında, öğrencinin sınıf düzeyine ait Braille (kabartma) ders kitapları, Millî Eğitim Bakanlığı – Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı Ders Aletleri Yapım Merkezi’nden talep edilebilir. Bu merkezde ayrıca yazı tableti ve kalemi, pergel, rulet, gönye, küp taş kasa, kabartma harita gibi araçlar da bulunmaktadır.

Ders Aletleri Yapım Merkezi’nin iletişim bilgileri aşağıda yer almaktadır:

- **Adres:** Bahçelievler Mah. Miraç Cd. Nu 46
Hasanoğlan / Elmadağ / 06850 ANKARA
- **Telefon (Sekreterlik):** 0312866 42 13 / 14
- **Telefon (Santral):** 03128664208 (5 Hat)
- **İnternet adresi:** <http://daym.meb.gov.tr/>

Bununla birlikte, az gören öğrenciler, ders kitaplarının okuyabilecekleri büyüklükte basılmasını okul

yönetiminden talep edebilirler. Öğrencilerden gelen bu tür talepler okul idaresiyle iş birliği içerisinde karşılanabilir.

S8. Uzaktan eğitimle verilen derslerde, görme engelli öğrenciler için hangi düzenlemeler yapılmalıdır?

Pandemi dönemiyle birlikte eğitim öğretim hayatımızda önemli bir yer tutan uzaktan eğitim, pek çok öğrenci gibi görme engelli öğrenciler için de farklı bir deneyim sürecini beraberinde getirmiştir. Görme engelli öğrenciler, bu süreçten diğer akranları gibi faydalanmaları için bazı düzenlemelere gereksinim duyarlar. Bu önlemlerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

❖ Uzaktan eğitimin yapılacağı platform, görme engelli öğrencinin erişimine uygun olmalıdır.

❖ Dersler, EBA Canlı Ders uygulaması dışında bir uygulamadan takip edilecekse, idare ve dersin öğretmeni, öğrenciyle iletişim kurarak uygun platformu tespit edebilir.

❖ Ders esnasında, ekran paylaşımıyla öğrencilere aktarılacak not, sunum gibi yardımcı kaynaklar, ders öncesi veya sonrasında, görme engelli öğrenciyle paylaşılmalıdır.

❖ Ekran paylaşımı aracılığıyla iletilen belgeler, günümüzde kullanılan ekran okuyucu programlarla okunamadığından, notların ders esnasında seslendirilmesi veya öğrenciyle paylaşılması oldukça önemlidir.

2.2 FARKLI DERSLER AÇISINDAN GÖRME ENGELLİ ÖĞRENCİLERLE ÇALIŞILIRKEN NELERE DİKKAT EDİLMELİDİR?

a) Beden Eğitimi

Görme engelliler, ilgi alanlarına, yeteneklerine göre çeşitli bireysel ve takım sporlarıyla ilgilenebilmektedir. Bu spor dalları “goalball” gibi doğrudan görme engelli bireyler için kurgulanmış ya da “atletizm” gibi görme engelli bireyler için erişilebilirlik yöntemleriyle desteklenmiş olan başka spor dalları olabilir. Bu doğrultuda, görme engelli öğrencinin beden eğitimi dersine katılımının sağlanması da zor değildir.

Görme engelli bir öğrenciyle çalışılırken, temel jimnastik duruşları' ısınma hareketleri gibi hareketler betimlenerek veya birebir çalışmayla öğrenciye kolaylıkla aktarılabilir. Takım oyunlarında öğrenciye sesle

yönlendirmeler yapılabilir. Kullanılan top veya diğer araçların ses çıkarabilmesi için küçük düzenlemeler yapılabilir. Zilli toplar buna bir örnektir.

Çalışmaların yapılacağı spor salonu, okul bahçesi gibi alanlar görme engelli öğrenciye detaylı bir şekilde tanıtılabilir. Öğrencinin alanda hareketini engelleyebilecek düzenlemelerden kaçınılmalıdır.

Eğer görme engelli öğrencinin spora ilgili ve yetenekli olduğu gözlemleniyorsa, ilde faaliyet gösteren görme engelliler spor kulüpleriyle iletişime geçilip yönlendirme yapılabilir.

b) Sosyal Bilgiler

Görme engelli öğrenciler, görsel detaylarla ilgili gerekli uyarlamalar yapıldığında dersten yeterli verimi alabilirler. Bu uyarlamalar, görsel öğelerin öğretmen tarafından betimlenmesi, slayt veya basılı materyallerle sunulan bazı Coğrafi terimlerin kabartma dünya küresi üzerinden dokunma yoluyla gösterilmesi, yine görsel unsurların maketler yapılarak görme engelli öğrenciye tanıtılması, anlatılanların kabartma haritalar yoluyla somutlaştırılması olarak sayılabilir.

c) Bilişim Teknolojileri

Görme engelliler, gerekli ekran okuyucu yazılımlar veya ekran büyütme araçlarıyla bilgisayar üzerindeki tüm işlemleri gerçekleştirebilirler. Bu nedenle, laboratuvarlardaki bilgisayarlarda bu gibi yardımcı teknoloji yazılımlarının bulundurulması, görme engelli öğrencinin dersle ilgili uygulamalara katılabilmesi açısından en önemli unsurdur. (Ayrıntılı bilgi için bkz. 3. bölüm) Öğrencinin kullanmak istediği bazı internet siteleri veya programlar erişilebilir olmayabilir, bu durumda ilgili aracın erişilebilirlikle ilgili seçeneklerini incelemek veya geliştiriciye geribildirimde bulunmak uygun olabilir.

d) Görsel Sanatlar

Görsel Sanatlar eğitimi, bireyin kendini ifade edebilme, estetik bilinç kazanma gibi kişisel yaşantısına katacağı bakış açısı nedeniyle önemlidir. Görme engelli öğrencinin de resim dersine katılımını sağlamak, öğrenciye getireceği kazanımlar açısından önemlidir. Bir takım uyarlama, farklı materyal kullanımı gibi alternatif çözümlerle resim

dersi görme engelli öğrenci için erişilebilir hale getirilebilir. Bu nedenle, muafiyet gibi yollara başvurmak yerine, bu çözümler üzerine düşünülmesi gerekir. Görsel sanatlara dair teorik bilgiler, sanat tarihi, eserler ve ressamlar hakkında bilgiler, resim ve kültür ilişkisi gibi konularda, görme engelli öğrencinin sorumluluk alması önerilebilir. Bu hem görme engelli öğrencinin hem de akranlarının resim sanatına dair bilgi birikimlerinin artması, konuyla ilgili yeni bakış açıları geliştirmeleri açısından yararlı olabilir. Dersin pratiğe dayalı kısmında ise görme engelli öğrencinin rahatça katılım sağlayabileceği çalışmalar yapılabilir. Çeşitli baskı teknikleri, kes-yapıştır yöntemiyle yapılan alternatifler örnek olarak verilebilir. Aynı zamanda üzerinde çalışılan şeklin ip veya bakır tel gibi kolay şekil alabilen ince materyallerle belirginleştirilmesi ve görme engelli öğrencinin boyama yapması sağlanabilir. Böylece, görme engelli öğrencinin psikomotor becerilerinin gelişimine katkı sağlanmış olunacaktır. Aynı şekilde bu yöntemlerle, dokunsal materyal kullanımını artırarak görme engelli öğrencinin çizim yapması da sağlanabilir. Ayrıca, model olarak seçilen şekle görme engelli öğrencinin dokunması,

nesneyi tanıyıp çizime dökebilmesi açısından önemlidir. Bütün bunların yanı sıra, kıl, seramik gibi malzemelerle yapılabilecek üç boyutlu çalışmalar da tercih edilebilir.

e) Müzik

Etkili bir müzik öğretiminde, öğrencilerin bu sanata olan ilgi ve yeteneklerinin önemi büyüktür. Bu nedenle, bütün görme engellilerin müzik konusunda yetenekli oldukları ön kabulüyle hareket edilmemesi, bu konuda bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması önemlidir.

Müziğin işitsel bir sanat olması sebebiyle, öğretimi sırasında görme engelli öğrenci için uyarlamalara ihtiyaç duyulmadığı düşünülebilir. Fakat, özellikle de nota ve enstrüman öğretimi konusunda çeşitli uyarlamalar ve erişilebilir çözümler gerekebilir. Müzik dersinde öğretilecek olan enstrümanın görme engelli öğrenci tarafından tanınması için, enstrüman öğrenciye betimlenebilir ve öğrencinin enstrümana dokunması sağlanabilir. Enstrümanın ve varsa kullanılacak pena, tezene vb. araçların doğru tutuş pozisyonlarının öğretimi, parmakların konumlandırılması

gibi konularda öğrenciyle birebir ve dokunarak çalışmak gerekebilir.

Nota öğretimi konusunda Braille nota sisteminden yararlanılabilir. Üzerinde çalışılacak eserin Braille nota ile öğrenciye sunulması sağlanabilir. Ayrıca, BRF formatındaki notalardan da Braille ekranlar sayesinde yararlanılabilir. (Görme engellilerin nota okuma ve erişilebilir notalara ulaşmaları konusunda başvurulabilecek kaynaklar konusunda detaylı bilgi için bkz. 4. bölüm, s. 4.) Eğer bir sahne performansı planlanıyorsa, görme engelli öğrencinin sahneyi önceden tanınması sağlanabilir. Bu, öğrencinin performans sırasında sahnedeki hareket özgürlüğünü sağlama açısından önemlidir.

f) Teknoloji ve Tasarım

Teknoloji ve Tasarım dersi işlenirken, yapılacak etkinlik ve proje çalışmalarındaki görsel öğeler, görme engelli öğrenci için betimlenebilir. Öğrencinin kullanılan araçları ve yapılacak uygulamayı dokunarak anlaması sağlanabilir. Görsel içerikli materyallerin yoğun olduğu çalışmalarda, kullanılan materyalin görme engelli öğrenci

tarafından ayırt edilebilirliğini sağlamak amacıyla küçük işaretler belirlenebilir. Örneğin, materyali belli bir sıraya göre dizmek gibi. Bunun yanı sıra, farklı duylara da hitap edebilecek alternatif materyaller de tercih edilebilir. Elle şekil vermenin kolay olduğu ve dokunulduğunda yapısı bozulmayacak araçlar, üzerinde çalışılan şeklin; ip vb. malzemelerle belirgin hale getirilmesi, iki veya üç boyutlu materyal kullanımı gibi uyarlamalar da bu alternatiflerden sayılabilir. Gerek duyulursa, öğrenciyle birebir çalışılabilir veya akran desteği sağlanarak, iş birlikli öğrenme-öğretme ortamı sunulabilir. Özellikle makas, maket bıçağı gibi kesici araçların kullanımında, el becerisi ve kullanım alışkanlığına sahip olma, güvenliği sağlamada en önemli unsurdur. Görme engelli öğrencinin de bu becerileri kazanması teşvik edilmeli, koruyucu bir tutum sergilenmemelidir. Gerekli becerilere sahip olduğunda, riskin gören veya görmeyen bütün öğrenciler için eşit düzeyde olduğ u unutulmamalıdır. Atölye çalışmaları için, atölye ortamı öğrenciye tanıtılabilir. Öğrencinin ders esnasında kullanılacak araç-gerecin yerlerini önceden bilmesi sağlanabilir.

Bilgisayar destekli çalışmalara görme engelli öğrencinin katılımını sağlamak için, çalışmaların gerçekleştirileceği bilgisayarda ekran okuyucu yazılım bulunması gereklidir. Görme engellilerin bilgisayar kullanımını ve gerekli ekran okuyucu yazılımların temini konusunda detaylı bilgi için (bkz. 3. bölüm) Bu gibi çalışmalarda kullanılacak yazılımların erişilebilirlik özellikleri konusunda bilgi edinmek için, yazılımın web sayfasındaki yardım, erişilebilirlik veya accessibility bölümlerine göz atılabilir.

g) Matematik, Geometri ve Fen

Matematik, geometri ve fen derslerini işlerken, sözel ve dokunsal yöntemler kullanılabilir. Tahtaya işlemleri yazarken, aynı anda, yazılan matematiksel ifade, tüm sembollerin sözel dildeki karşılıkları kullanılarak seslendirilmelidir. Şekiller üzerinde bir çalışma yapılması gerekiyorsa, dokunsal (tactile) materyallerden, bu dersler için özel olarak üretilmiş üç boyutlu nesnelere (maketler, geometri kafesi, manyetik çubuk ve toplar vb.), doğal cisimlerden ve ğrencilerin Őekilleri dokunarak

incelemelerini sağlayacak (bakır tel, dondurma çubuğu, pipet vb.) her türlü materyalden yararlanılabilir.

Matematik, geometri ve fen derslerinde kullanılmak üzere, görme engelliler için Braille alfabesi kullanılarak üretilmiş cetvel, iletke, gönye, devre, maket iskelet gibi araçlar mevcuttur. Ayrıca, matematiksel işlemleri ve geometrik çizimleri kolayca yapmaya imkân tanıyan görme engellilere özel araçlar bulunmaktadır. (bkz. 3. Bölüm.) Matematik, geometri ve fen derslerinde kullanılacak materyaller bilgisayar ortamında tasarlandıktan sonra, dokunsal (tactile) şekiller elde etmeyi sağlayan teknolojiler yardımıyla kâğıda basılabilir. (Dokunsal materyal oluşturmak için kullanılacak teknolojiler hakkında detaylı bilgi için bkz. 3. Bölüm.)

h) Yabancı Dil Eğitimi

Birçok yabancı dilin yazılışı ve okunuşu arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle, yabancı dil eğitiminde öğrencinin Braille materyallerden yararlanması faydalı olacaktır. (Braille yazılı kaynaklarla

ilgili detaylı bilgi için bkz. 3. bölüm.) Ayrıca yabancı dil derslerinde, o dilin konuşulduğu bağlamları canlandıran videolar kullanılmaktadır. Bu videoların öğrenciye betimlenmesi öğrencinin videodaki içeriği elverişli bir şekilde takip etmesini sağlayacaktır.

i) Din Eğitimi

Din eğitimiyle ilgili derslerde, özellikle ilmihâl konularını işlerken, kullanılan görseller görme engelli öğrenciler için betimlenebilir. Kur'an-ı Kerim, hadis ve Arapça öğretiminde, görme engelli öğrencilerin, yalnızca sözel- işitsel yöntemle Arapça metinleri takip etmeleri, Arapçanın yazımından kaynaklı birtakım kazanımları elde edememelerine neden olur. Dolayısıyla bu tür derslerde, Braille alfabesiyle basılmış kaynaklardan yararlanılabilir. Bu kaynaklara ulaşmak için, Ders Aletleri Yapım Merkezi'nin (DAYM) yanı sıra (bkz. Bölüm 2.1.), Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan ve görme engellilere Kur'an ve din eğitimi ile ilgili çalışmaları bulunan sivil toplum örgütlerinden destek alınabilir. (Braille materyal desteği

alınabilecek kurumlar hakkında detaylı bilgi için bkz. 4. bölüm).

2.3. SINAV DÜZENLEMELERİ

S1. Görme engelli öğrenciler için sınavlarda ne gibi düzenlemeler yapılabilir?

Öğrencilerin sınavlarının hangi yöntemle gerçekleşeceği, sınav süresinin ne kadar olacağı, sınavın nasıl bir ortamda yapılacağı ve sorulacak soruların özellikleri gibi konular BEP geliştirme birimi tarafından öğrencinin ihtiyacına göre belirlenir. BEP geliştirme birimi öğrencinin bireysel özellikleri ve tercihleri doğrultusunda en uygun kararları vermekle mükelleftir. Öğrenci yöntem olarak Braille yazı, bilgisayar veya okuyucu/yazıcı yöntemlerinden birini seçebilir. Öğrencinin okuyucu/yazıcı yöntemini tercih etmesi durumunda, ilgili sınavı rahatlıkla okuyabilecek bir branştan öğretmen görev almalıdır. Az gören öğrenciler için kalın ve büyük puntolu sınav kağıtları hazırlanabilir. Öğrencinin değerlendirilmesi, hazırlanan BEP

doğrultusunda yapılmalıdır. Öğrenciye sorulacak sorular o ders için hazırlanan BEP içeriği dışına çıkamaz.

S2. Görme engelli öğrenci sınav sorularını Braille alfabe ile cevaplırsa, öğrencinin cevapları nasıl değerlendirilir?

Eğer öğrenci sınav sorularını Braille alfabe ile cevapladıysa, sınav sonrası hemen öğrenciye yazdığı cevapları okutarak değerlendirme yapılabilir.

S3. Sınavlarda görme engelli öğrencinin muaf tutulduğu sorular var mıdır?

Resim, şekil ve grafik içeren sorular kabartma formatta veya betimlenerek sorulabilir. Eğer bunlardan hiçbiri mümkün değilse, söz konusu soruların yerine eş değer sorular hazırlanabilir. Burada ders sırasında görseller üzerinden işlenen bir konunun görme engelli öğrenciler için betimlenerek anlatılıyor olması önemlidir, öğrenci derslerde erişilebilir olarak anlatılmayan şekil içerikli bir konudan sınavda sorumlu tutulamaz.

S4. Öğrenci sınavda ek süre talep edebilir mi?

Öğrenci farklı yöntemlerle sınava girebilir. Kullanılan yönteme göre ihtiyaç duyulan süre değişebileceğinden dolayı, söz konusu sınavlarda süre uyarlamaları yapılması gerekmektedir. Bunun bir ayrıcalık olmadığı ve adil bir sınav için yapılan düzenlemeler olduğu unutulmamalıdır. Örneğin okuyucu ile girilen bir sınavda, okuyucudan kaynaklanan yavaş okuma nedeniyle sınavı tamamlama süresi uzayabilir.

S5. Görme engelli öğrenciler için merkezi sınavlarda ne gibi düzenlemeler gerçekleştirilmektedir?

Görme engelli öğrenciler için merkezi sınavlarda bir takım sınav düzenlemeleri yapılmaktadır. Öğrencinin bu düzenlemelerden yararlanabilmesi için yapılması gereken işlemler ve alınacak tedbirlerin içeriği her sınavda değişkenlik gösterebilir. Öğrencilerin söz konusu tedbirlerden yararlanabilmesi için katılacağı sınava ait kılavuzun “Engelli Adaylar” ile ilgili bölümünün dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Bu tedbirlere tek kişilik sınıf, okuyucu işaretleyici desteği, büyük puntolu soru kitapçığı,

ek süre gibi örnekler verilebilir. Ayrıca sınav öncesinde, sınav sırasında ve sınav sonrasında ihtiyaç duyacağı araçların sınav salonuna alınabilmesi amacıyla sınav kılavuzunda verilen bilgiler doğrultusunda işlemler yürütülmelidir.

3. BÖLÜM: EĞİTİM-ÖĞRETİM SÜRECİNDE YARDIMCI ARAÇ-GEREÇ VE TEKNOLOJİ KULLANIMI

S1. Hiç görmeyen öğrenci nasıl bilgisayar kullanır?

Hiç görmeyen bir öğrenci; bilgisayarı ve dokunmatik cihazları "ekran okuyucu" adı verilen yazılımlar sayesinde kullanır. Ekran okuyucu yazılım, en özet şekliyle ekrandaki öğeleri sese çevirir. Ekran okuyucu yazılım; bilgisayarda klavye kısayol tuş kombinasyonlarıyla kullanılabilirken, dokunmatik cihazlarda ise atanmış parmak hareketleri ile kullanılır.

S2. Görmeyen öğrenci ekran okuyucu yazılımlar ile neler yapabilir?

Görmeyen bir öğrenci ekran okuyucu yazılımlar sayesinde; internet sitelerinde rahatlıkla gezinebilir, belge oluşturma, düzenleme ve okuma işlemlerini yapabilir, sunumlar hazırlayabilir, e-postalarını kontrol edebilir, sosyal medya hesaplarında paylaşımda bulunabilir veya yapılmış paylaşımlarla etkileşim kurabilir, web tasarımı yapabilir veya program geliştirebilir. Kısacası görme engelli bir öğrenci erişilebilirlik düzenlemeleri ile bilgisayar kullanabilir.

S3. Az gören öğrenci nasıl bilgisayar kullanır?

Az gören bir öğrenci bilgisayarı ve dokunmatik cihazları görme düzeyine bağlı olarak, hiç görmeyenlerin kullandıkları yazılımlardan yararlanarak ya da ekran büyütme yazılımları sayesinde kullanır. Ekran büyütme yazılımları, en özet şekliyle; ekrandaki tüm öğelerin kişinin görme düzeyine göre istenen oranda

büyütülmesine ve yazı ve fon arasında kontrast oluşturulmasına imkân sağlamaktadır.

S4. Görmeyen öğrenciler ekran okuyucu ya da ekran büyütme yazılımları kullanmak için görmeyenlere özgü üretilen cihazlar mı almalıdır?

Ekran okuyucu ya da ekran büyütme yazılımlarını kullanabilmek için ayrı cihazlar alınmasına gerek yoktur. Farklı işletim sistemine sahip cihazlarda ekran okuyucu yazılım ya da ekran büyütme yazılımı yüklü olarak gelir. Ortalama donanıma sahip bir bilgisayar en fazla tercih edilen ekran okuyucu yazılımlarla uyumlu olarak çalışır. Ancak bunlarda bir ekran okuyucu yazılım yüklü olmayabilir veya yüklü olan ekran okuyucu yazılım yeterince kullanışlı olmayabilir. Bu nedenle ihtiyaç duyulması halinde internette basit bir aramayla bilgisayara kurulması gereken ekran okuyucu yazılımların yükleme bağlantılarına ulaşılabilir. Bazı ekran okuyucu yazılımlar ücretliken bazıları da ücretsiz olarak kullanılabilir. Örneğin NVDA, nvaccess.org üzerinden ücretsiz olarak indirilebilir.

S5. Basılı bir belge, görmeyen öğrenci için bilgisayar ortamına nasıl aktarılır?

Basılı bir belge; öncelikle bir tarayıcı ile taranarak veya çözünürlüğü yüksek bir kamerayla fotoğrafı çekilerek dijital hale getirilir. Ardından, OCR yazılımı olarak da bilinen uygulamalar sayesinde bu dosyalar ekran okuyucuların erişimine uygun metin (text) formatlarına dönüştürülür. Günümüzde benzeri işlemleri yapabilen ve taranan belgeleri sese çeviren kitap okuma makineleri veya dokunmatik cihazlarda fotoğrafı çekilerek uygun formata dönüştürmeyi sağlayan uygulamalar da mevcuttur. Böylelikle, basılı bir belge bilgisayar veya dokunmatik cihazlar ile rahatlıkla okunabilir. Bu sayede artık basılı her türlü belge kısa bir zaman dilimi içerisinde görmeyenler için okunabilir hale getirilebilir.

S6. Az gören öğrenci basılı bir belgeyi nasıl okuyabilir?

Az gören bir öğrenci basılı belgeleri fotokopi cihazları yardımıyla daha büyük puntolu belgelere dönüştürebileceği gibi çeşitli mercekler ya da elektronik

büyüteçler yardımıyla da okuyabilir. Bunların yanı sıra bu belgeleri bilgisayar ortamında okuyacağı biçime dönüştürme yoluna da başvurabilir.

S7. Az gören öğrenciler görme yetilerini etkin bir şekilde kullanmak için hangi araçlardan yararlanabilirler?

Az gören öğrenciler masa lambası, elektronik ve elektronik olmayan büyüteç ve çeşitli gözlüklerden yararlanabilirler. Kullanılacak araç her kişi için değişiklik gösterir. Gözlükler kişinin görme durumuna bağlı olarak doktor tavsiyesiyle kullanılabilir. Büyüteçler ise kişinin ancak deneyerek kendine uygun olanı bulabileceği çok sayıda seçeneğe sahiptir. Örneğin elektronik büyüteçler özelliklerine bağlı olarak yazıyı oldukça büyük oranlarda büyütebilmekte, kişinin görme özelliğine bağlı olarak kontrast ayarlamaları yapmaya imkân sunmakta, yeterli ışık bulunmayan mekanlarda kendi ışığı sayesinde

okuma rahatlığı sağlamak ve uzaktaki yazıları yakınlaştırarak okumaya imkân sunmaktadır.

Fotoğraf 1: Elektronik büyüteç

S8. Bilgisayarda yazılan bir belgeyi görmeyen öğrenci için Braille olarak çıktı almak mümkün mü?

Bilgisayarda uygun formatlarda yazılan bir belge, bir kabartma (Braille) yazıcı sayesinde özel hazırlanmış bir kâğıda çıktı alınabilir. Bu işlemin herhangi bir yazıcıdan çıktı almaktan hiçbir farkı yoktur. Yalnızca bir kabartma (Braille) yazıcı ve onun çalışabilmesi için bilgisayarda gerekli yazılımların yüklü olması yeterlidir.

Söz konusu yazıcılara il/ilçe millî eğitim müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, üniversiteler, belediyeler, kütüphaneler ve sivil toplum kuruluşları ile iletişime geçilerek ulaşılabilir.

Fotoğraf 2: Braille yazıcı

S9. Görmeyen öğrenci elektronik ortamdaki bir belgeyi çıktı almadan Braille olarak nasıl okur?

Görmeyen bir bireyin elektronik ortamdaki bir belgeyi Braille olarak okuyabilmesi için Braille ekran denilen cihazlar bulunmaktadır. Braille ekranlar; ekrandaki yazıların Braille (kabartma) alfabeye çevrilerek kullanıldığı cihazlardır. Braille ekran, üzerinde kabartma yazı satırlarını içeren yatay bir panel ve az sayıda düğmeden oluşan küçük boyutlu bir cihazdır. Kablolar

yardımıyla bilgisayara veya akıllı cihazlara bağlanabilir ve görsel ekranda beliren yazıları kabartma yazıya çevirir. Hatta bazılarının kendi hafızası da vardır ve bu hafızaya kaydedilen bir belge daha sonra bilgisayar veya akıllı cihaza gerek kalmadan okunabilir. Küçük bir kutu biçimindeki cihazın üzerinde, bir ya da iki satırlık hassas bir bölüm bulunur. Bağlanılan cihazdan gelen yazılar, bu bölümde alttan çıkan özel iğnecikler sayesinde, kabartma olarak belirir. Bir tuşla satırlar kaydırıldığında iğnecikler hızla şekil değiştirerek yeni satırdaki yazıyı oluştururlar. Bu sayede ekrandaki her türlü belge Braille (kabartma) olarak parmakların ucunda demektir.

Braille ekranlar akıllı telefonlara, bilgisayarlara bluetooth veya usb ile bağlanmaktadır. Dijital ortamda dokümanları okumayı, not almayı, txt brf, brl gibi formatlara sahip dosyaları cihazın hafızasına yükleyip internet bağlantısı olmadan da okumayı sağlar. Braille ekranlar, bilgisayarlarda ve akıllı telefonlarda bulunan ekran okuyucularını da desteklemektedir. Braille ekranlarla öğrenciler dijital ortamda bulunan dokümanları kabartma olarak okuyabilmektedirler.

Fotoğraf 3: Braille ekran

S10. Dokunmatik cihazlarda bulunan ekrandan Braille girişi nedir?

Dokunmatik cihazlarda bulunan ekrandan Braille girişinde, cihazın ekranı yatay veya karşıya bakacak şekilde tutulur. Braille sembollerin karşılığına denk gelen parmak hareketleriyle yazı yazılır. bu yazılar ekranda Latin harfleri ile belirmektedir.

S11. Basılı notaları Braille yazıya dönüştürmek mümkün mü?

Mürekkep baskılı notalar, Braille yazıya dönüştürülebilir. Bunun için önce nota taranmalıdır. Sonra

gerekli yazılımlar kullanılarak Braille formata dönüştürülür. Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur, mürekkep yazıyı kabartma yazıya çevirirken optik karakter tanıma teknolojisinden kaynaklanan ufak hatalar olmaktadır. Aynı hatalar nota tararken de olabilir ancak nota görsellerinde bu hatalar düzeltilmeden Braille formata çevirme işlemi yapılırsa ciddi hatalar ortaya çıkabilir. Bu nedenle kabartma baskıya gönderilmeden önce, dijital notalar, mutlaka müzik yazısını bilen biri tarafından kontrol edilmeli ve hatalardan arındırılmalıdır.

S12. Bilgisayar teknolojisi geliştiğine göre Braille yazının kullanım alanı azalıyor mu?

Şu bir gerçek ki Braille yazı görmeyenlerin hayatında asla vazgeçemeyeceği bir yere sahiptir. Çünkü Görmeyen bir öğrencinin harfleri somut olarak algılamasını Braille yazı sağlar. Her ne kadar bilgisayar teknolojisi görmeyenlere farklı imkanlar sunmuş olsa da bu hiçbir aracı olmadan tek başına harflerle baş başa kalmanın etkisine yaklaşamayacaktır. Üstelik, teknoloji görmeyenlere Braille yazının kullanımı için çok daha

cazip imkânlar sağlamaktadır. (Braille yazının teknolojide kullanımına dair bkz. 3. Bölüm, S9 ve 10.)

S13. Tablet kalem nedir?

Görme engelli öğrencilerin kullandığı Braille yazıyı yazmalarını sağlayan araçlardır. Tablet, dikdörtgen şeklinde, iki kanattan oluşan, içerisine A4 kâğıdı boyutunda kalın kağıtların yerleştirildiği, farklı boylarda alternatifleri bulunan bir araçtır. her bir kutucuğa bir harf yazılır.

Tablet kalem ise elle tutulan kısmı tahta veya plastikten oluşan, uç kısmı çiviye benzeyen ve tabletin içerisine yerleştirilen kâğıdın kabartılarak yazılmasını sağlayan araçtır.

Fotoğraf 4: Tablet kalem

S14. Braille daktilo nedir?

Braille daktilo, görme engellilerin yazı yazması için kullandığı bir araçtır. Üzerindeki her tuş, altı noktanın bir noktasına karşılık gelmektedir. Daktilo üzerinde, bir alt satıra geçme tuşu, bir kutu geri alma tuşu, kelimeler arası boşluk verme tuşu ve kâğıt çevirme tuşu yer almaktadır.

Yazılacak harfin tüm noktalarına aynı anda basılması gerekmektedir. Daktilo, yazılan yazının aynı anda okunabilmesi sebebiyle de öğrenciye pratiklik sağlamaktadır.

Fotoğraf 5: Braille daktilo

S15. Ses kayıt cihazları görme engelli öğrencilere kolaylık sağlar mı?

Öğrenci ses kaydını takip ederek daha rahat not alıyor olabilir. Dokunmatik cihazlarda bulunan ses kayıt uygulamaları da alınacak notlar çok fazla olduğu

durumlarda, görme engelli öğrenciler tarafından kullanılmaktadır.

S16. Elektronik büyüteç nedir?

Elektronik büyüteç, üzerindeki kamera yardımıyla küçük puntolu yazıların büyütülerek okunmasını sağlayan cihazdır.

S17. Matematik, geometri ve fen derslerini erişilebilir hâle getirmek için hangi araç ve gereçlerden yardım alınabilir?

Rulet, ucunda hareketli ve çentikli bir disk bulunan metal bir çubuktur. Ruletin ucundaki çentikli disk kâğıdın üzerinde hareket ettirildiğinde kabartılmış çizgiler oluşur. Rulet yardımıyla çizim yapmak için, Braille alfabesi ile yazı yazmak için kullanılan kalın kağıtlar kullanılmalıdır. İnce bir kâğıt bu işlem sırasında zarar görebilir. Aynı zamanda ince kâğıdın üzerinde oluşturulan çizgi, çalışma sırasında dokunulduğunda bozulabilir. Çizim yapılırken kâğıt yumuşak bir zemine konulmalıdır. Böylece ruletin kâğıda uyguladığı baskı ile hissedilebilir bir çizgi elde

edilir. Görme engelli öğrenciler için üretilmiş, rulet ile benzer mantıkta kullanılan pergeller de mevcuttur.

Küp taş kasa, içerisine küplerin yerleştirilebileceği giritlerden oluşan, birçok işlemin yapılmasına imkân veren, görme engelli öğrencinin defter gibi kullandığı bir araçtır. Bu kasada yer alan her bir hücreye, görme engelli öğrenci, üzerinde Braille semboller bulunan küpleri yerleştirerek matematiksel ifadeleri yazabilir.

Abaküs, matematikte dört işlem yapmak için kullanılan bir araçtır. Üzerinde yer alan boncuklar hareket ettirilerek matematik işlemleri yapılır. Dikdörtgen şeklinde olan abaküs iki bölümden oluşmaktadır. Her iki bölümde de 11 metal çubuk bulunmaktadır. birinci bölümdeki çubuklarda 4, diğer bölümdeki çubuklarda ise 1 boncuk bulunmaktadır. Tek boncuklar 5 birim, diğer 4 boncuğun her biri ise, bir birim değerindedir. 11 çubuk, 11 basamağı temsil etmektedir. Dolayısıyla birinci çubuktaki 4 boncuk ve 5 birim değerindeki 1 boncuk kullanılarak en fazla 9 sayısı elde edilebilir. Aynı şekilde onlar basamağını temsil eden ikinci sırada yer alan çubuktaki boncuklar kullanılarak da 90 sayısı elde edilir. Birler ve

onlar basamaklarındaki boncukların tümü kullanıldığında ise 99 sayısı elde edilir.

4. BÖLÜM: KİTAPLARA ERİŞİM YÖNTEMLERİ VE GÖRME ENGELLİLERE HİZMET VEREN KÜTÜPHANELER

S1. Görme Engelli öğrencilerin kitap okuma yöntemleri nelerdir?

Görme engelliler, kitap okumak için farklı yöntemlere başvurumaktadırlar. Bu yöntemler şu şekilde sıralanabilir:

A) Sesli kitap: Bir okuyucu tarafından kitapların seslendirilerek kaydedilmesi ve bu kayıtların dinlenmesi şeklinde kullanılmaktadır. Bu kitaplara CD veya internet ortamında erişim mümkündür.

B) Braille (kabartma) baskılı kitap: Braille alfabesi ile basılan kitaplardır. Eskiye göre daha fazla Braille baskılı kitap bulmak mümkünse de Braille doküman oluşturmanın maliyetli olması ve fazla yer kaplaması gibi durumlar, bu yöntemin halen istenilen oranda yaygınlaşmasını önlemektedir. Günümüzde Braille

(kabartma) kitap basımı yapan ve üyelerine bunları ödünç olarak gönderen kütüphaneler bulunmaktadır.

C) E-Kitap: Teknolojinin gelişmesiyle beraber ortaya çıkan bir seçenektir. Bilgisayar veya akıllı cihazlarda bulunan ekran okuyucu veya ekran büyütme yazılımları ya da Braille ekranlar aracılığıyla okunabilen metin formatındaki kitaplar, kitapçığın bağlamı içerisinde "E-Kitap" olarak adlandırılmaktadır. Her geçen gün internette daha fazla dijital formatta kitap satılmaktadır. Ayrıca basılı bir kitabı da e-kitaba dönüştürmek mümkündür. Basılı bir kitap tarayıcı ile taranıp OCR (Optik Karakter Tanımlama) denilen teknolojiyle metin haline dönüştürülerek ekran okuyucular aracılığıyla okunabilir hale getirilebilmektedir. Kamerası kaliteli telefonlarla da belgelerin fotoğrafı çekilerek metin hâline dönüştürmek mümkündür. Taranan belgelerin OCR yöntemiyle metin hâline dönüştürülebilmesi için hangi yazılımların kullanıldığı internette kısa bir araştırma yaparak kolaylıkla bulunabilir. Az gören öğrencilerin bu kitapları ekran büyütme yazılımlarıyla kendilerine uygun oranda büyütüp okuyabilmesi de önemli bir avantajdır. Diğer yandan, Braille ekranlarla da bu kitapları kabartma olarak

okumak mümkündür. (Braille ekranlar hakkında detaylı bilgi için bkz. 3. bölüm.)

S2. Görme engelli öğrenciler, sesli, metin ve Braille formatlardaki kitaplara nasıl ulaşabilir?

Üniversite, dernek, vakıf ve belediye gibi yapıların görme engelliler için oluşturduğu kütüphaneleri bulunmaktadır. Bu kütüphanelerin bazıları talep edildiği takdirde kişinin adresine CD ile kitapları gönderirken, bazıları ise internet sitelerinden kitaplara erişim sağlamaktadır. Bu kütüphanelerin ders kaynaklarından romanlara birçok konuda her geçen gün arşivleri genişlemektedir. Her görme engelli bu hizmetlerden engelli sağlık raporu veya engelli kimlik kartı aracılığıyla faydalanabilmektedir. Ayrıca internet üzerinden sesli, dijital ve Braille formatlarda kitap satışı yapan firmalar da bulunmaktadır. Diğer yandan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinde yer alan erişilebilir içeriklerden de faydalanılabilmektedir. EBA'ya www.eba.gov.tr internet adresinden ulaşılabilir.

S3. Görme engellilere hizmet veren en yaygın kütüphaneler hangileridir?

Aşağıda, görme engelliler tarafından kullanılan en yaygın üç kütüphanenin iletişim bilgileri verilmiştir. Bu kütüphanelerin içeriğinden yalnızca görme engelli olduklarına dair belgeleriyle üye olan kişiler yararlanabilmektedir.

1) Ankara Milli Kütüphane konuşan kitaplık

Adres: Milli Kütüphane Başkanlığı- Bahçelievler Son Durak 06490 Ankara

Tel: 0312 216 73 13/ 14/ 15

Faks: 0312 223 04 51

E-posta: konusankitaplik@mkutup.gov.tr

Web: <http://konusankitaplik.mkutup.gov.tr>

2) Boğaziçi Üniversitesi- Görme Engelliler Eğitim ve Teknoloji Merkezi (GETEM) E-KÜTÜPHANE:

Adres: Boğaziçi Üniversitesi, Kuzey Kampüs Kuzey Park Binası, 34342, Bebek/İstanbul

Tel: 0212 359 75 38

E-posta: geteminfo@boun.edu.tr

Web: www.getem.boun.edu.tr

3) Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı

Adres: Mehmet Ali AKMAN Mah. Gürsel Aksel Bulvarı,
Yunusoğlu Apt. No:35/Z ÜçKuyular– Konak /İzmir

Tel: 0232 224 26 27

Web: www.turgok.org

Yukarıdaki iletişim bilgilerinden yararlanarak hangi kütüphanenin ne gibi hizmetler sunduğu öğrenilebilir. Ayrıca kitap katalogları incelenerek öğrencinin ihtiyaç duyduğu kitabın bulunup bulunmadığı bilgisine de ulaşılabilir.

S4. Görme engelli öğrenci, basılı notaları nasıl okuyabilir?

Görme engelliler, basılı notaları okumak için farklı çözümlere başvurumaktadırlar. Bu çözümler şu şekilde sıralanabilir:

A) Kullanılan en eski yöntem; basılı notayı, nota okumayı bilen birine okutarak ya da çaldırarak Braille nota olarak yazmak ya da ses kaydı almaktır. Bunun için öncelikle Braille notayı öğrenmek gerekmektedir. Günümüz teknolojileri notanın ses kaydını bulmaya elverişlidir. Bu

konuda internetteki ses kayıtlarından ya da CD ile birlikte hazırlanmış kitaplardan yararlanılabilir.

B) Diğer bir alternatif brf formatlı notalardır. Brf notalar elektronik ortamda hazırlanmış Braille notalardır. Bu notalar gerek bilgisayardan ya da Braille ekrandan gerekse Braille ıktı alarak kâğıt üzerinden okunarak kullanılmaktadır. Bu tür notalar görme engellilerin yararlanması amacıyla hazırlanmış sitelerden bulunabilmektedir. Türkiye’de Eğitimde Görme Engelliler Derneği tarafından bu amaçla hazırlanmış, “Engelsiz Nota” adında online bir kütüphane mevcuttur. Eğitimde Görme Engelliler Derneği bünyesinde hizmet veren bu kütüphaneye www.engelsiznota.org internet adresi üzerinden ulaşılabilir. Tıpkı görme engellilere hizmet veren diğer kütüphanelere olduğu gibi bu online kütüphaneye de engelli raporu veya engelli kimlik kartı ile üye olunarak içeriğinden yararlanılabilmektedir. Bu siteden Braille nota yazma kılavuzuna da ulaşılabilir.

C) Basılı Braille nota kitapları ise diğer bir alternatiftir. Bazı üniversite kütüphaneleri bu tür notaları ödünç

verebilmektedir. Bu kitapları internet üzerinden satın almak da mümkün olabilmektedir.

S5. Görme engellilere Kur'an ve Din eğitimi ile ilgili Braille materyaller hakkında destek alınabilecek kurumlar nelerdir?

Aşağıda web adresleri bulunan resmî kurumlardan ve sivil toplum örgütlerinden görme engellilere Kur'an ve din eğitimi ile ilgili Braille materyaller hakkında destek alınabilir. Bu kurumlardan yalnızca görme engelli olduklarını belgeleyen kişiler yararlanabilmektedir.

- ❖ Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü

egitimhizmetleri.diyamet.gov.tr

- ❖ Anadolu Engelliler Birliği Derneği

www.anadoluenbirder.org,

- ❖ Uluslararası Braille Kuran Hizmetleri Birliği

5. BÖLÜM: BAĞIMSIZ HAREKET VE FİZİKSEL ORTAM UYARLAMALARI

5.1 BAĞIMSIZ HAREKET

S1. Bağımsız hareket nedir?

Görme engellilerin bir yerden bir yere bağımsızca gidebilmesi, bağımsız hareket olarak adlandırılır. Görme engellilerde bağımsız hareket; istendiğinde herhangi bir yere tek başına gidebilmek, bağımsız olarak bina içinde veya bina dışında hareket edebilmek, aranılan bir yeri veya bir nesneyi tek başına bulabilmek; tüm bunları yaparken ihtiyaç duyulduğunda yardım alabilmek ve bu yardımın nasıl, kimden ve ne sürede elde edeceğine karar verebilmek olarak tanımlanabilir. Yani bağımsız hareket becerisine, gerektiğinde yardıma ulaşabilmek de dahildir. Örneğin sesli trafik ışığı olmayan bir yoldan karşıya geçerken, el yazısı bir notu okurken veya renkleri bilinmeyen eşyaların renklerini öğrenirken... Bazı

öğrenciler çekingen olabilir ve bu yüzden, yardım istemekten çekinebilir. Bu durumda ona, herkesin farklı konularda yardıma ihtiyaç duyabileceği ve herkesin iyi olduğu konularda başkalarına yardım edebileceği anlatılabilir. (Görme engelli öğrenciyle iletişim kurma ve akran ilişkilerinde destek olma konularında detaylı bilgi için bkz 7. bölüm S1, S2).

S2. Görme engelliler bağımsız hareket etmek için nelerden yararlanırlar?

Bağımsız hareket etmek için kullanılan bazı araç ve yöntemler vardır. Bu araç ve yöntemler kişinin görme düzeyine göre değişiklik göstermektedir. Bunlardan en yaygın kullanılanları beyaz baston, hissedilebilir yüzey, navigasyon araçları ile bazı işaret ve ipuçlarıdır.

S3. Beyaz Baston nedir?

Beyaz baston, görme engelliler tarafından kullanılan, içerisinden geçen lastik ile birleştirilen, boru biçiminde iç içe geçmeli dört- beş parçadan oluşan bir araçtır. Kullanıcıların boyuna göre düzenlenerek farklı yapıda ve özellikte üretilebilir. Beyaz baston; görme

engelli bireylerin bağımsız hareket edebilmesi için kullandığı en önemli araçtır. Görme engelli kişi Baston sayesinde yolunu ve yönünü bulabileceği gibi yükselti, iniş, ağaç, duvar gibi engelleri fark edebilir. Bunun yanı sıra döneceği bir köşeye geldiğini anlamak için bastonla duvar takibi yapabilir ya da bastonla Arnavut kaldırıma geldiğini anlayabilir ve Arnavut kaldırımın hemen bitimindeki, yerini önceden bildiği otobüs durağına az bir mesafe kaldığını anlayabilir.

Fotoğraf 4: Beyaz baston ile yolda yürüyen görme engelli birey

S4. Beyaz baston kullanmak için bir eğitime ihtiyaç var mı?

Beyaz baston eğitiminin erken çocukluk döneminden itibaren alınması gerekmektedir. Ancak birçok kişi ülkemizde bu eğitimi küçük yaşlarda alacak imkânı bulamaz. Beyaz baston eğitimi veren rehabilitasyon merkezleri, dernek ve vakıflar ile belediyeler bulunabilir. İkamet edilen ilde bu eğitimin verilip verilmediği, yukarıda belirtilen kurumlara ulaşarak öğrenilebilir. Ayrıca belli dönemlerde özellikle büyük şehirlerde yatılı kurslar açılmaktadır. Öğrencilerin tatil dönemlerinde bu kurslara yönlendirilerek hem bağımsız hareket eğitimi almaları hem de bilgisayar, dikiş nakış, yemek pişirme ve kişisel bakım gibi konularda becerilerini geliştirmelerine dönük eğitim almaları sağlanabilir. Bütün bunlar, görme engelli bir bireyin bağımsız bir şekilde yaşayabilmesi için gerekli olabilecek becerilerdir. Görme engelli öğrencilerin aileleri yanlarında olmadan başka bir şehre gitmeleri de aileleri açısından çocuklarının tek başına bir şeyler yapabileceğine dair bir yaşantı deneyimlemesini sağlayabilir. Böylece aileler, çocuklarını bağımsız hareket konusunda daha çok destekleyebilirler.

Bazı görme engelliler de herhangi bir eğitim almadan baston kullanabilmektedir. Bu durum, önceki deneyimler ve yeni kullanım tekniklerinin keşfedilmesiyle birlikte baston kullanımında önemli bir pratiklik sağlar.

S5. Hissedilebilir yüzey ne demektir?

Hissedilebilir yüzey, kurum ve kuruluşlar tarafından kaldırım veya iç mekânlarda koridor zemini üzerine, zeminden kolayca ayırt edilebilecek ve üzerinde baston ile gidilebilecek şekilde düzenlenerek yapılan kabartma şeritlerdir. Görme engelliler, halk arasında renginden dolayı sarı çizgiler olarak adlandırılan bu yüzeyleri bastonlarıyla takip ederek yürüyebilir. Hissedilebilir yüzeylerin görme engellilere yararı, kaldırım ya da koridorun istikametini kolay anlayabilmektir. Bastonun ucu ile bu yüzey taranarak ilerlenir. Düz şeritler bazen noktalı yüzey hâlini alır. Bu noktalar bir basamak, yaya geçidi, durak veya ağaç gibi herhangi bir farklılığın olduğu anlamına gelir. Bazı hissedilebilir yüzeyler, yapıldığı malzemenin standartlara uygun olmaması veya üzerinden araba geçmesi nedeniyle bozulmuş olabilir, bu gibi durumlar için de tedbirli olmakta fayda vardır.

Fotoğraf 5: Hissedilebilir Yüzey

S6. Görme engelli öğrencinin bağımsız hareket ederken kullanabileceği ipuçları ve işaretler nelerdir?

Görme engelliler sürekli kullandıkları yerlerde belli ipuçları ve işaretler belirleyerek işlerini kolaylaştırırlar. Örneğin çakıl taşlı kaldırıma geldikten sonraki aradan döndüğünde evine ulaşabileceği gibi... Bu tıpkı gören bireylerin sarı apartmandan sonra dönmesi gibidir. Görme engelliler kaldırım zeminin taş mı yoksa tırtıklı mı olduğu, fayans mı yoksa halı mı olduğu, kaldırım kenarında trabzanlar mı olduğu ya da boş mu olduğu, köşede çöp

kutusu mu yoksa büfe mi olduğu gibi sabit ipuçlarını baston veya seslerden faydalanıp algıladıktan sonra nerede olduğunu anlar ve yoluna nasıl devam edeceğini saptar.

S7. Navigasyon araçları görmeyenlerin bağımsız hareketini nasıl destekler?

Günümüzde bağımsız hareket becerisini destekleyen birçok teknolojik çözüm vardır. Bunlardan birisi de navigasyon araç ve uygulamalarıdır. Navigasyon, bir yerden başka bir yere en kısa yoldan nasıl gidilebileceğini gösteren bir sistem olarak tanımlanabilir. Daha çok telefon veya tablet gibi cihazlara yüklenerek birçok amaçla kullanılan navigasyon uygulamaları, görme engelliler için de rehber niteliğindedir. Beyaz baston ve navigasyon uygulamalarını birlikte kullanmak, daha bağımsız hareket etmeyi ve çevreden daha az yardım almayı sağlar. Ancak navigasyon uygulamaları sadece belli bir yere hangi yolla gidilebileceği konusunda yönlendirir; kesinlikle kişinin etrafındaki basamak veya tabelaları bildirmez. Bunun için navigasyon uygulamaları, beyaz bastonun yerine geçecek bir alternatif değil, bağımsız hareket becerisini güçlendirme noktasında beyaz

baston ile birbirini tamamlayan destekleyici olarak düşünölmelidir.

S8. Rehber köpek nedir?

Rehber köpekler, görme engelli insanlara engellere takılmadan bir yerden başka bir yere gitmek için kılavuzluk etmek amacıyla eğitilmiş köpeklerdir. Bu ilişkide, görmeyen kişi tamamen nereye nasıl gidileceğinden sorumludur. Köpeğın rolü, görmeyen kişinin gideceğı yere güvenli bir şekilde ve engellere takılmadan kişiyle yürümektir. Bu ilişkide, görme engelli, köpeğe “sağa”, “sola” ya da “ileriye” gibi komutlar vererek köpeğı gideceğı yöne doğru yönlendirir. Görme engelli bir kişinin rehber köpekle hareket etmeyi tercih etmesi beyaz baston kullanımını tamamen bırakacağı anlamına gelmemektedir. Beyaz baston ve rehber köpek birbirini tamamlayan unsurlardır. Rehber köpeklerle ilgili yasal düzenlemeler ölkemizde henüz mevcut değildir.

Fotoğraf 6: Kılavuzluk yapan rehber köpek

S9. Görme engelli öğrenciye kurum içinde hareket ederken yardım edilmeli midir?

Her birey, ilk defa gittiği bir mekânı öğrenmeye ihtiyaç duyar. Görme engelliler farklı olarak bu öğrenmeyi betimleme ve pratik ile öğrenir. Bu nedenle okula yeni gelen bir görme engelli öğrenci söz konusuysa, okulu öğrenmesi sağlanmalıdır. Sonrasında öğrenci okul içinde kendi başına hareket edebilecektir. Ayrıca yardıma ihtiyacı olduğunda da kendisi bunu ifade edecektir. Diğer yandan, öğrencinin yardıma ihtiyacı olduğu düşünülüyorsa, yardıma ihtiyacı olup olmadığı kendisine sorulabilir.

S10. Bağımsız hareket becerisi edinme fırsatı olmamış bir öğrenciye, bağımsız hareket becerisinin önemi nasıl anlatılabilir?

Pek çok aile çocuğuna karşı korumacı bir tutumdadır. Çocuk engelli ise, bu korumacı tutum artabilmektedir. Ailenin bu tutumu nedeniyle bazı görme engelli çocuklar bağımsız hareket becerisi edinmekte zorlanabilir. Öğrenci ve aileler bağımsız hareket becerisinin önemini anlamalıdır. Bu noktada öğretmen okuldaki psikolojik danışman ile iş birliği yaparak öğrencinin ve ailesinin cesaretlenmesini sağlayabilir. Öğrencinin ailesiyle görüşerek öğrenciye, bağımsız bir birey olmak için baston kullanmanın önemi anlatılabilir ve hem öğrenci hem de veli için model olabilecek bağımsız hareket becerisi iyi olan görme engelli model kişiler örnek olarak sunulabilir, öğrenciyle tanıştırılabilir. (Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerine dair detaylı bilgi için bkz. 7. Bölüm.)

5.2. FİZİKSEL ORTAM UYARLAMALARI

S1. Okul bina ve tesislerinin görme engelli öğrenci için erişilebilir olarak düzenlenmesi için neler yapılmalıdır?

Yasalara göre okul binaları, tesisleri ve bahçesi, engelli bireylerin erişilebilirlik gerekliliklerine uygun olarak düzenlenmelidir. Bu düzenlemeler öğrencinin okulda bağımsız, güvenli ve rahat hareket edebilmesini sağlayacaktır. Öğrencinin kendisi için gerekli fiziksel düzenlemeleri talep etme hakkı bulunmaktadır. Örneğin az gören bir öğrenci için lamba anahtarlarına, kapı kulplarına veya merdivenlere kontrastı arttıran düzenlemeler yapılmalıdır. Hiç görmeyen bir öğrenci için oda ve sınıfların üzerindeki tabelalarda, hangi oda veya sınıf olduğuna dair bilgilendirme Braille olarak da yazmalıdır. Okul bahçesine park eden arabalar için belli bir bölüm ayrılmalıdır. Servis araçlarının öğrencileri her gün aynı yere bırakması ve aynı yerde beklemesine imkân sağlanmalıdır. Okul bahçesi ve bina içinde sarı renkli kılavuz izler yer almalıdır. Az gören ve hiç görmeyen

öğrenciler için okulun bir haritası Braille ve büyük puntolu olarak hazırlanabilir. Otomat cihazlardaki tuşlar Braille ve büyük puntolu dizayn edilebilir. Panolar büyük puntolu ve Braille olarak da düzenlenmeli; afiş broşür, ders programı gibi tüm içeriklerin görme engelli öğrencilere ulaştığından emin olunmalıdır.

S2. Okul binaları ve yerleşkeleri görme engelli bir öğrenciye nasıl tanıtılabilir?

Okul binaları ister küçük, isterse büyük olsun; görme engelli öğrenci, zaman içerisinde herhangi bir binanın planını ve bina içinde bağımsız olarak hareket edebilmeyi zamanla öğrenecektir. Bununla birlikte öğrencinin şu yöntemleri uygulamasında ona destek olunabilir. Öncelikle, öğrencinin zihninde okul binasının bir zihin haritası oluşturulmalıdır. Öğrencinin parmağı düz bir zemin üzerinde gezdirilerek okulun krokisi çizilebilir. Bu esnada öğrenciye, okul binasının genel özellikleri, okulun kaç katlı olduğu, her bir katta hangi birimlerin bulunduğu gibi temel noktalar anlatılabilir. Bu şekilde, öğrencinin zihninde okulun haritası genel hatlarıyla çizilmiş olur. Bu işlem, rulet adı verilen bir eğitim

materyaliyle kâğıt üzerine çizim yapmak suretiyle de gerçekleştirilebilir. Bunun yanı sıra, öğrencinin okula oryantasyonunu kolaylaştırmak ve ortama uyumunu hızlandırmak için, bir rehber eşliğinde okulu gezmesi ve tanınması sağlanabilir. Bir okul binası ne kadar büyük ve karmaşık olursa olsun, öğrenciye sürekli müdahale edilmemesi hâlinde; öğrenci, bina yapısını çözecek ve zaman içinde rahat hareket edebilir bir düzeye erişecektir.

S3. Hiç görmeyen bir öğrenci için, okulda ne gibi uyarlamalar yapılmalıdır?

Öncelikle, yapılacak uyarlamalarla ilgili neye ihtiyacı olduğu konusunda öğrencinin fikri alınmalıdır. Ancak öğrenci okula kaydolduğunda, öncelikli ihtiyaç duyacağı; sınıf, kantin, lavabo gibi yerlerle ilgili öğrenciye bir tanıtım yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte sınıf adlarının kapı üzerinde Braille olarak yer alması, okula ilişkin kabartma ve sesli harita bulundurulması, asansör mevcutsa asansörün hangi kata geldiğini söyleyen sesli anons sisteminin ve Braille düğmelerinin bulunması gibi düzenlemeler yapılabilir. Ayrıca bina içinde yer alan (çöp

kovaları, nöbetçi öğrenci masası, sehpa, atık kâğıt ve pil kutusu) gibi eşyalar görme engelli bir öğrencinin hareket serbestisine mâni olacak şekilde gelişigüzel yerleştirilmemelidir.

S4. Az gören bir öğrenci için, okulda ne gibi uyarlamalar yapılmalıdır?

Öncelikle, yapılacak uyarlamalarla ilgili neye ihtiyacı olduğu konusunda öğrencinin fikri alınmalıdır. Bunun dışında temel olarak ışıksız mekanlar aydınlatılmalı, merdiven başlangıçları ile basamak uçlarına basamaklarla zıt renkli kaymaz şeritler yapıştırılmalı, tabelalar göz hizasında, büyük puntolu ve tabelalardaki yazılar fonla kontrast oluşturacak şekilde hazırlanmalıdır. Ayrıca öğrencinin, sınıfta tahtayı rahatça görebileceği bir yerde oturması sağlanmalıdır. Ders kaynaklarının büyük puntolu olarak temin edilmesi de son derece önem taşımaktadır.

6. BÖLÜM: İLETİŞİM

S1.Görme engelli öğrencilerle iletişim kurarken nelere dikkat edilmelidir?

Bir öğretmen; daha önce görme engelli bir öğrencisi olmuşsa, özel eğitime ilgi duyuyorsa veya üniversite öğrenimi sırasında bu alanda dersler almışsa, görme engelli öğrencinin neleri farklı yaptığı ve ne gibi teknolojik çözümlerden yararlandığı konusunda öngörüye sahip olabileceği gibi, bu konuda bilgi sahibi olmama ihtimali de olabilir. Mesela, öğretmen görme engelli bir öğrencinin kullandığı teknolojik yazılım ve donanımları bilmeyebilir, öğrenciye nasıl yararlı olabileceği noktasında endişe duyuyor da olabilir. Bu durum gayet olağandır, çünkü insan farklılıkları sonsuzdur ve her öğretmenin, her öğrencinin ihtiyaçlarını biliyor olması mümkün değildir. Dolayısıyla iletişim yoluyla öğrencinin şimdiye dek kullandığı yöntemleri ve ihtiyaçları öğrenilebilir. Görme engelli öğrenciden şu ana kadarki eğitim yaşantısında başvurduğu çözümleri ve daha önceki öğretmenleriyle gerçekleştirdiği ders içi ve ders dışı

yöntemleri paylaşması istenebilir. Önemli olan, öğrencinin yapamadığı şeylere değil, yapabildiklerine odaklanması ve yapamadıkları için bir yol bulmaya dair birlikte çabalamaktır. Öğrenci daha önce uygun yöntemler geliştirememiş olabilir. Bu durumda şimdiye kadar geliştirdiği yöntemleri, okulunda ve derslerinde yaşadığı sorunları öğrenciyle konuşarak birlikte çözüm üretmeye çalışılabilir. (Detaylı bilgi için bkz. 2, 3, 4. Bölümler ve EGED tarafından hazırlanan “Görme Engelli Lise Öğrencileri İçin Sık Sorulan Sorular Kitapçığı.) Öğrencinin okuldaki psikolojik danışman (rehber öğretmen) ile tanışması sağlanabilir ve diğer öğrenciler gibi kişisel veya ders çalışmalarıyla ilgili herhangi bir konuda ondan yardım alınmasına aracılık edilebilir. Psikolojik danışmanın bu konuyla ilgili bilgi ve deneyiminden yararlanılabilir ancak okuldaki psikolojik danışmanın da bazı öğretmenler gibi engellilik konusunda bilgisi olmayabilir. Bu durumda ise ona yapıcı bir şekilde; görme engelli öğrencinin herhangi bir öğrenciden farksız olduğu, yalnızca görme gerektiren bazı durumlarda farklı yöntemler kullandığı, bir sunumda bulunan görsellerin betimlenmesi veya rehberlik hizmetleri kapsamında

dağıtılan anketlerin elektronik formatının öğrenciyle paylaşılması gibi hususlar da ifade edilebilir, öğrencinin kendisini ifade etmesi teşvik edilebilir. Okuldaki psikolojik danışmanla görme engellilik konusundaki deneyim ve bilgiler paylaşılabilir ve böylece öğrencinin rehberlik hizmetlerine erişimine katkı sağlanabilir.

S2. Görme engelli bir öğrenciye akran ilişkilerinde nasıl destek olunabilir?

Akran ilişkilerinin iyi olması tüm öğrenciler için büyük bir öneme sahiptir. Çocuklukta farklı farklı kişilerle arkadaşlık etmek, farklı kişileri tanımak ve kendini tanıtabilmek, farklılıklar söz konusuysen de bir arada olabilmek ve böylece farklılığı olağanlaştırarak çeşitliliğin zenginlik olduğunu yansıtabilmek bu önemin kazanımlarındandır. Bu nedenle çocukların mümkün olan en erken yaşlardan itibaren farklılıkları olan çeşitli kişilerle arkadaşlık etmesinin, oyunlar oynamasının yolunu açmak gerekir. Bir sınıfta hem engelli hem de engelli olmayan öğrencilerin bulunması, tüm öğrenciler için faydalıdır. Aynı sınıfta paylaşan engelli ve engelsiz

öğrencilerin aynı sokağı, aynı oyun sahasını, aynı apartmanı, kursu, iş yerini paylaşabilme becerisi gelişir. Öğrenciler herkesin eğitim, oyun, sağlık gibi hakları olduğunu; esnek bir düşünüşte olmayı öğrenir. Bütün bunların gerçekleşmesinde öğretmenlerin rolü çok büyüktür. Tüm kademelerin öğretmenleri, söylemleri ile çeşitliliğin herkes için zenginlik olduğunu, aynı zamanda herkesin eşit olduğunu yansıtabilmelidir. Örneğin ders işlerken “Engellilerimiz, özel arkadaşlarımız, meleklerimiz; görme engelli arkadaşınız hariç hepinize düşük puan veriyorum.” gibi söylem ve tutumlarda bulunmamalı. Engelli ve engelsiz çocuklara yönelik engellilikle ilgili farkındalık çalışmaları yapmak önemlidir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. 7. bölüm S7.)

Tüm kademelerde öğrenciler arasında yardımlaşma ve dayanışma kültürünü yaygınlaştırmak çok önemlidir. Yardımlaşma tek yönlü olmamalıdır. Tüm öğrencilerin birbirlerinden yardım alabileceği veya bir arkadaşına yardım edeceği, iyi olduğu veya olmadığı konular vardır. Örneğin gören bir öğrenci görme engelli sınıf arkadaşına kitapta yer alan görselleri tarif etmek konusunda yardım

edebilirken, görme engelli öğrenci gören arkadaşına İngilizce dersi veya satranç konusunda yardım edebilir.

Görme engelli öğrencilerin akranları ile iyi ilişkiler kurabilmelerinde bağımsız hareket becerileri büyük öneme sahiptir. (Bağımsız hareket becerileriyle ilgili detaylı bilgi için bkz. 5. bölüm.) Bu, okul öncesi dönemde bir görme engelli öğrenci için sınıfının içini öğrenmek ve bağımsız bir şekilde hareket edebilmekken, lise çağında bir öğrenci için arkadaşlarıyla bağımsız bir şekilde dışarı çıkabilmektir; bunun için beyaz baston kullanımı oldukça önemlidir. Bağımsız hareket sürecinde erişilebilirlik düzenlemeleri ve hangi araçlara ihtiyaç duyulduğu kişiden kişiye göre değişmektedir. (Fiziksel ortam uyarlamaları için bkz. 5. bölüm.).

S3. Pandemi gibi uzaktan eğitimle ilerlenen süreçlerde neler önemlidir?

Hem görme engelli öğrenciyle iletişim hem de akran ilişkileri açısından yukarıda değinilenler (6. bölüm S1 ve S2) pandemi gibi zor zamanlarda, eğitim uzaktan yolla devam ederken de aynı, belki de daha fazla öneme sahiptir. Fiziksel mesafenin en temel tedbirlerden biri olması

sebebiyle tüm öğrencilerin öğretmenleriyle ve akranlarıyla ilişkileri dijital alanla sınırlı kalmak durumundadır. Dolayısıyla öğrencinin akranları ve öğretmenleriyle etkin iletişimini sürdürebilmesi için telefon, tablet ya da bilgisayar gibi bir araca sahip olup olmadığı, bu cihazları erişilebilir yollarla kullanabilmesi önemlidir. Bu noktada öğretmenin pandemi gibi uzaktan eğitim dönemlerinde artan bir özenle; öğrencinin teknolojik cihazlara ve erişilebilirlik yöntemlerine ulaşabilmesi için araştırma yapması, öğrenci ve ailesiyle ulaştığı bilgileri paylaşması önemlidir. (Detaylı bilgi için bkz. 3. bölüm.)

7. BÖLÜM: PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİ

S1. Görme engelli öğrenci ile bireysel psikolojik danışma çalışırken nelere dikkat edilmelidir?

Diğer bireysel psikolojik danışma uygulamalarından bir farkı yoktur. Dikkat edilmesi gereken durum, bireyi tanıma süreci ve öğrencinin getirdiği meseleler, engellilikten ibaret veya engellilikten tamamen bağımsız

ele alınmamalıdır. Bunun çizgisini öğrenci ile kurulan iletişim şekillendirecektir. Öğrencinin getirdiği mesele doğrudan engellilikle ilgili olabilir veya olmayabilir. Örneğin öğrenci beyaz baston kullanmakla ilgili çekincelere sahip olabilir ya da erteleme davranışıyla ilgili destek almak istiyor olabilir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma becerisi görme engelli öğrenciye destek olmak noktasında yol gösterecektir. Psikolojik danışman, öğrencinin görme engellilikle ilgili olduğunu düşündüğü konusu hakkında bilgi sahibi olmayabilir. Bu durumda öğrenciye destek olabilmesi için “bilgi toplama ve yayma” hizmeti kapsamında araştırma yapması gerekir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarına, model olabilecek görme engelli kişilere ulaşabilir; kişi veya bilgi kaynaklarıyla öğrenciyi buluşturabilir. Öğrenciyi ihtiyaç duyduğu bir noktada görme engelli bir kişiyle veya görsel noktalarda ona destek olabilecek gören bir kişinin bağlantısını Eğitimde Görme Engelliler Derneği tarafından oluşturulan “Engelsiz Destek: Gönüllü Ağ Platformu” aracılığıyla kurabilir (Detaylı bilgi için bkz. “Biz Kimiz”)

S2. Oryantasyon programı sırasında nelere dikkat edilmelidir?

Görme engelli öğrenci, oryantasyon sırasındaki tüm etkinliklere katılabilir. Ancak öğrencinin ihtiyacına göre bir sunumdaki görsel içerikler betimlenebilir, okul yerleşkesi gezilirken yine betimleme ve gerektiğinde öğrencinin mekanı dokunarak tanınması gerekir. (bkz. 5.1. Bölüm S6, 5.2. Bölüm)

S3. Rehberlik hizmetleri sırasında nelere dikkat edilmelidir?

Hizmetler kapsamındaki grup rehberlik etkinlikleri, öğrencinin ihtiyacına göre uyarlanarak bireyi tanımaya dayalı testler veya sunum içerikleri, büyük punto veya Braille çıktı şeklinde öğrenciye verilmenin yanı sıra sunum içerikleri betimlenerek erişilebilir hale getirilebilir. (bkz. 3, 4, 5. bölüm). Grup rehberlik etkinlikleri erişilebilir hale getirilirken öğrencinin ihtiyaçları ve etkinliğin

kazanımları birlikte değerlendirilerek yine öğrenciyle iletişimde olunarak ilerlenmelidir.

S4. Kişisel sosyal rehberlik kapsamında görme engelli öğrenci için nelere dikkat edilmelidir?

İçerik olarak bir farklılık yoktur ancak bu hizmetler sırasında kullanılan etkinlik ve materyallerin erişilebilirliği sağlanmalıdır. Akran ilişkileriyle ilgili çalışmak kişisel sosyal rehberlik çalışmalarının önemli bir parçasıdır. (Akran ilişkileri konusunda öğrenciye destek olma konusunda detaylı bilgi için bkz. 6. Bölüm, S2.).

S5. Eğitsel rehberlik kapsamında görme engelli öğrenci için nelere dikkat edilmelidir?

Grup rehberlik etkinlikleri veya sunum içeriklerinin erişilebilir olması sağlanmalıdır. Öğrencinin ders çalışma ve okul derslerini takip etme sürecinde karşılaştığı sorunlara dair bilgi toplama ve yayma hizmeti kapsamında

araştırma yapılabilir, öğrenciye araştırma yapacağı kaynaklarla ilgili bilgi verilebilir.

S6. Mesleki rehberlik kapsamında görme engelli öğrenci için nelere dikkat edilmelidir?

Grup rehberlik etkinlikleri veya sunum içeriklerinin erişilebilir olması sağlanmalıdır. Öğrenciye bir üst eğitim kademesine, alan veya bölüm/üniversite/şehir seçimleri sırasında destek olurken karşılaşılabileceği “engellilere uygun veya değil” gibi genelleyci kalıp yargılardan etkilenilmemelidir. Neleri yapıp yapamayacağına dair öğrencinin kendi ilgi, değer ve yetenekleri esas alınmalıdır. Kariyer seçimleri sırasında Türkiye ve yurt dışında öğrencinin tercihinine dair örnekler araştırılmalı, araştırma kaynaklarıyla ilgili öğrenci bilgilendirilmelidir. Öğrenci ve aile, kariyer seçimleriyle ilgili kalıp yargılardan etkileniyor olabilir. Bu noktada destek olmak ve var olan iyi örnekleri göstermek, olumsuz örnekleri de atlamamak gerekir.

S7. Engellilikle ilgili farkındalık çalışmaları sırasında nelere dikkat edilmelidir?

Öğrencilerle veya öğretmenlerle farkındalık çalışmaları yürütürken ya da sunum, broşür veya pano gibi içerikler hazırlarken engelliliğin bir eksiklik, yardıma muhtaçlık durumu olarak yansıtıldığı içerikler kesinlikle olmamalı; engelliliğin bir farklılık olduğuna dair içeriklerden yararlanılmalı, bu şekilde içerikler oluşturulmalıdır. Öğrencilere yönelik bu konuda grup rehberlik etkinlikleri kurgulanabilir veya var olan etkinliklerden yararlanılabilir. Dikkat edilmesi gerekenler, bu etkinliklere engelli öğrencinin de dahil olması, engelliliğin bir farklılık olarak ele alınması ve sadece bir engel grubuna odaklanılmaması, herkesin belli noktalarda birbiriyle yardımlaşmaya ihtiyaç duyduğunun vurgulanması, farklılıkların engellilikle sınırlı olmadığını ifade edilmesidir. Bunlara örnek olarak tüm fiziksel ve kişisel özelliklerin farklı oluşu, hoşlanılan veya hoşlanılmayan şeyler, başarılı olunan veya olunmayan şeyler gösterilebilir. Bu çalışmalar öğrencilerde engellilik konusunda farkındalık oluşturacağı gibi, öğrenciler

arasındaki akran ilişkilerinin iyileşmesine de katkı sağlayacaktır.

Öğretmenlere yönelik bir çalışma kurgularken de engelliliği insan çeşitliliğinin bir parçası olarak ele almak önemlidir. Dolayısıyla dersler sürecinde farklılıklardan doğan ihtiyaçların nasıl karşılanacağına odaklanılacaktır (bkz. 3, 4, 5. Bölüm). Öğretmenlerle konuşarak bu ihtiyaçları saptamak ve ihtiyaçlara dönük çalışmaları beraber kurgulamak gerekebilir. Öğretmenlerin endişe ve önyargıları olabilir. Bu noktada iyi örnekler araştırılarak öğretmenlerle paylaşılabilir, öğrenci ile iletişimin önemi vurgulanabilir.

S8. Görme engelli öğrencinin velisi ile çalışırken nelere dikkat edilmelidir?

Veli, öğrenciye yönelik korumacı davranıyor olabilir. Öğrencinin engelli olmayan kardeşine, görme engelli kardeşiyle ilgili çok fazla sorumluluk veriyor olabilir. Evde görme engelli öğrenciye hiç sorumluluk vermiyor olabilir. Öğrencinin bağımsız bir şekilde dışarı

çıkmasını engellemek istiyor olabilir. Görme engelli çocuğuyla ilgili umutsuz olabilir. Velinin korumacı tavrını azaltmak, görme engelli çocuğuna güvenerek ona diğer kardeşi gibi sorumluluklar vermesini sağlamak için; engelliliğin bir farklılık olduğu ve görme engelli kişilerin de bazı uyarlamalarla pek çok içi yapabileceği, somut örnekler verilerek anlatılabilir. Aileye hak temelli olarak çalışan dernekler hakkında bilgi verilebilir. Ancak örneğin anne bunların farkında olabilir ve anne diğer aile bireylerinin baskısı altındadır. Bu durumda aile yapısına göre bir süreç kurgulamak gerekecektir.

S9. Pandemi koşullarında nelere dikkat edilmelidir?

Pandemi koşullarında ve uzaktan eğitim sürecinde de bu bölümde paylaşılan noktalar yine aynı öneme sahiptir. Bu döneme özgü olarak tüm öğrenciler için gerekli olduğu gibi öğrenci ile iletişimde olmak, “İhtiyaç duyulduğunda buradayım.” hissini paylaşabilmek, kayıp ve yas yaşayanlara ulaşmak, diğer tüm kişisel, eğitsel ve mesleki rehberlik alanlarında çalışmaya devam etmek önemlidir. Tüm bu süreçlerde erişilebilirlik gözetilmelidir.

(Detaylı bilgi için bkz. bölüm 2.1, 3. bölüm) Pandemiye karşı en temel önlemlerden biri olan fiziksel mesafe ve sürekli evde olma gereği nedeniyle öğrencilerin bağımsız yaşam becerileri ile akran ilişkileri açısından destek olabilmek önem kazanmaktadır. Bu süreçte veli ile iletişimde olarak korumacı tavırları söz konusuysa onlar üzerine çalışmak ve bağımsız yaşam becerilerinin öneminden söz etmek gerekebilir. (Öğretmen ve akran ilişkileri hakkında detaylı bilgi için (bkz. 6. Bölüm, pandemi koşullarında iletişim hakkında detaylı bilgi için bkz. 6. bölüm S3 ve bağımsız hareket hakkında detaylı bilgi için bkz. 5. bölüm)

8. BÖLÜM: KAPSAYICI EĞİTİME DAİR BİLGİLENDİRME VİDEOLARI

Eğitimde Görme Engelliler Derneği olarak bu kitapçıkta derinlemesine ele aldığımız konulara dair Sivil Düşün AB Programı desteğiyle görme engelli öğrencisi bulunan öğretmenlere ve ebeveynlere yönelik 7 seriden oluşan bilgilendirme videoları hazırladık. Videolar; görme engelliler için dijital materyaller ve erişilebilir ders materyalleri, öğrencilerin nasıl sınav olacağı, bağımsız yaşam, ailelerin nelere dikkat edeceği, öğrencilere tercih

dönemi ve kariyer planlamasında nasıl destek olunabileceği, görme engelli öğrencilerin eğitim hakları konularındadır. Videoların işaret dili ve alt yazılı sürümü oynatma listesi:

https://www.youtube.com/watch?v=XU2MYX0qcf4&list=PL5s0LxNHXB8T22ZU2vcznBG_9mNLI_QD2

Videoların sesli betimlemeli sürümleri oynatma listesi:

<https://www.youtube.com/watch?v=eVLccmHITrQ&list=PL5s0LxNHXB8RkrhNEO0AuQaiN4D5sx5F2>

SON SÖZ

Sevgili Öğretmenler,

İçinde bulunduğumuz çağda; bağımsız bir birey olmak, karşılaşılan sorunların çözümü için sorumluluk almak, sorunları çekinmeden ifade etmek ve çözüm yollarını araştırıp uygulamak için harekete geçmek günden güne önem kazanmaktadır. Yine içinde bulunduğumuz çağda, kişilerarası iletişim hız kazanmış, artık teknoloji sayesinde binlerce kilometre uzaklıklardan haberdar olmak çok kolaylaşmıştır. İşte bu da dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmelerin fazlaca hız kazanmasına yol açmıştır. Tüm öğrenciler, dolayısıyla görme engelli öğrenciler de bu hıza dahil olmak, bu hıza katkı sağlayabilmek için bağımsız ve kendi sorunlarına çözümler arayan bireyler olmalıdır.

Okul hayatında görme engelli bireyler bazen zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu zorluklar, çevrenin ya da eğitim şartlarının bazen görme engelli bireyler için uygun şekilde düzenlenmemiş olmasından kaynaklanır.

Ne mutlu ki hem teknolojik gelişmeler hem de görme engelli bireylerin herkesle eşit şekilde eğitim almasına dair sahip oldukları haklar, bu zorlukların aşılmasını sağlayabilecek niteliktedir. Böylece sahip olunan haklar ve teknolojik imkanlar konusunda doğru bilgilere ulaşabilmek önem kazanmaktadır. İşte tam da bu noktada öğretmen rolü öne çıkmakta, öğrencilerin bağımsız ve başarılı bireyler olması için itici kuvvet olabilecek bir konumda durmaktadır. Biz de Eğitimde Görme Engelliler Derneği olarak okul yaşamı sürecindeki görme engelli öğrencilerinizin ve sizlerin sorgulayabileceği sorulara ilişkin bu kitapçığı hazırladık. Kitapçığımızda kendi okul yıllarımızda sorduğumuz, öğretmenler veya görme engelli öğrenciler tarafından derneğimize yöneltilen, bazen de “Keşke bir öğretmenimiz bizi yönlendirebilseydi.” dediğimiz soruları derledik; görme engelli öğrencilerin eğitim haklarını güvence altına alan yasal düzenlemeler, okulda ne gibi uyarlamalar talep edebilecekleri, görme engelli öğrencilerin diğer öğretmenleri ve sınıf arkadaşlarıyla kuracağı ilişkilere dair tavsiyeler, faydalanabilecekleri kütüphaneler, işlerini kolaylaştırabilecek araç gereçler, teknolojik çözümler,

sınav düzenlemeleri, bağımsız hareket gibi konular hâlinde ele aldık.

İnanıyoruz ki sizler; görme engelli öğrencilerinizin sunulan eğitim şartlarından en iyi şekilde yararlanmaları ve karşılaştıkları sorunları en etkin şekilde çözebilmeleri için gereken sorunu belirleme, araştırma ve ihtiyaç duyulan yolları öğrenip uygulamaya geçirilmesini sağlamada öğrencinize destek olmaya, onunla iş birliği yapmaya dair motivasyona sahipsiniz. Bu süreçte elinizde bulunan, Öğretmenlere Yönelik Görme Engelli Öğrenciler İçin Sık Sorulan Sorular Kitapçığının sizler için iyi bir kaynak olmasını ve öğrencinizin herkesle eşit şartlarda bir eğitim hayatı geçirmesine destek olabilmenizi dileriz...

Sık Sorulan Sorular Kitapçığı

Eğitimde Görme Engelliler Derneği